

1950 Sonrasında Türk -Yunan Sorun Sahaları ve Gelişmeler

Turkish-Greek Problems and Developments After 1950

Osman YALÇIN*

ÖZ

Tarih, düşmanlık üretme bilimi olmadığı gibi, değişen gündem içinde milli hassasiyetlerin unutulmasına da seyirci kalmamaktadır. Ülkeler, varlıklarını, barış ortamında ve bir ahenk içinde karşılıklı saygıyla ve hukuki zeminde sürdürebilme seviyesini henüz yakalayamamışlardır. Bu nedenle, ne zaman bir kriz ve gerginlik çıksa yol gösterici rehber, tarih olmaktadır. Türkiye-Yunanistan arasında da zaman zaman dostluk köprüleri kurulabilmekteyse de bunun devamlı olmadığı ve mevcut sorunların ortadan kaldırılmasına çözüm getirmediği görülmektedir. Ege Denizi, Kıbrıs, FIR Hattı, kıta sahanlığı ve Batı Trakya'da yaşanan olumsuz gelişmeler, önemli meselelerdendir. Diğer taraftan Batılı ülkelerin yanlı politikaları her zaman Yunanistan'ın amaçlarına hizmet etmiştir.

Yunanistan kurulduğu günden itibaren Türkiye'ye karşı ilişkilerinde oldukça istikrarlı olmuştur. Bu istikrarın özü ise; Türkiye'nin güçlü olduğu dönemlerde stabil kalırken, Türkiye'nin sorunlarla karşılaştığı zamanlarda Türkiye aleyhine politika geliştirme biçimindedir. Yunanistan, bu politikası ile pek çok Türk toprağını işgal etmiştir. Oysa Türkiye, Yunanistan'a zor durumlarında daima destek vermiştir. Coğrafyanın bir kader olduğu gerçeği dikkate alındığında, Türkiye ve Yunanistan'ın sorunlarını kendi aralarında çözmeleri barışın devamı için değerlidir.

Anahtar Kelimeler: Ege Denizi, Kıbrıs, FIR Hattı, Kıta Sahanlığı, Türkiye.

ABSTRACT

History is not a science of producing hostility, nor is a passive factor in losing the national sensitivities in the changing agenda. The countries have not yet attained the level of being able to sustain their existence in a peaceful environment and in harmony with mutual respect and legal grounds. For this reason, when a crisis and tension arises, it is the history which guides. Though friendship bridges could be established between Turkey and Greece from time to time it was not enduring and far from eliminating the existing problems. The negative developments in the Aegean Sea, Cyprus, FIR Boundary, the Continental Shelf and Western Thrace are among important issues. On the other hand, the Western non-objective policies have always served the purposes of Greece.

Since its foundation, Greece has been fairly stable in its relations with Turkey. Greece adopted status quo when Turkey was strong, while it adopted policies against Turkey when Turkey was in trouble. Following this policy, it has occupied many Turkish territories, whereas Turkey gave a helping hand to Greece whenever it was in trouble. Considering the fact that the destiny of geography, Turkey and Greece are valuable for the continuation of the peace issues to resolve between themselves.

Keywords: Aegean Sea, Cyprus, FIR Boundary, Continental Shelf, Turkey.

Giriş

* Doç. Dr., Rumeli Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, osman.yalcin@rumeli.edu.tr- osmanyalcin3334@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6259-6490.

Tarih bilimi, halkların milli karakterinin ortaya çıktığı günden bu yana, elde edilen bilgilerin kıyaslamasına olanak sağlayan önemli bir arşiv sahası olmuştur. Bir milletin geçmiş dönemlerde gösterdiği davranış kalıpları, performans, duygu durumu ve yaklaşımlardan yararlanılarak hangi şartlarda, nasıl bir refleks vereceği öngörülebilmektedir. Gelişmiş ülkelerin istihbarat örgütlerinin bu konuda oldukça önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bu yaklaşım ile komşu ülkeler arasındaki ilişkilerin analizi yapılabilen ve istenildiği takdirde bu tecrübelerden yararlanılarak krizler çıkarılabilmektedir. Hatta bu krizler vesilesiyle tarafların ekonomik kaynaklarını harcama alanları belirlenebilmektedir. Bu durum ise tarih biliminin birçok bilim ile ortak yönlerinin günümüzü şekillendirmede etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Türk heyeti barış görüşmeleri için Lozan'a giderken, kendilerine Ankara Yönetimi tarafından 14 maddelik taviz verilmeyecek temel hususların direktifi verilmişti.¹ Bunlardan beş madde Yunanistan ile ilgiliydi. Bu maddeler arasında yer alan adaların durumu günümüze kadar da iki ülke arasında devam eden sorunlardan biri olmayı sürdürmüştür.

Yunanistan, kuruluşundan beri sebepleri farklı olmakla birlikte birçok problem ile karşılaşmıştır. Yunanistan'ın, Türkiye'den başka diğer komşuları ile başta Makedonya konusu olmak üzere temel sorunları bulunmaktadır. Keza Türkiye, Yunanistan'ın savaşta olduğu dönemlerde dostluk köprülerini daima açık tutmuştur. Örneğin gıda sorununa katkı sağlamak için destek olmuş ve zor durumunda dostane bir komşuluk ilişkisi yürütmeye önem vermiştir. Türkiye, bu kapsamda İkinci Dünya Savaşı yıllarında verilen komşuluk desteğinin bir göstergesi olması bakımından, Yunanlı çocuklara gıda ve barınmada destek olmuştur.²

Türkler ve Yunanlar yaklaşık bin yıldır aynı coğrafyada beraber yaşama ve Yunanların bağımsızlığı sonrasında ise komşu devletler olarak yine ortak sorunları paylaşma mecburiyetini hissetmeleri yönleriyle komşu ülkelerdir. Ne var ki, Yunanistan daha kuruluş sürecinde daima Avrupa ülkelerinin desteği ile varlığını sürdürmeye çalışan ve milli politikalarını bu eksen üzerine inşa etme mecburiyetinde olan bir devlet olmuştur. Türkiye ise kriz dönemlerinde bu birliktelikten daima tedirgin olan ve genelde zarar gören ülke konumunda olmuştur. Halen Türkiye-Yunanistan arasında kökleri eskiye dayanan ve çözüm üretilmeyen pek çok sorun bulunmaktadır. Bunların başlıcaları arasında; Batı Trakya Türklüğü sorunları, Kıbrıs Sorunu, hâkimiyeti konusu tartışmalı Ege Adaları, Lozan Antlaşması'na aykırı olarak Ege adalarının silahlandırılması, Ege Hava Sahası (FIR Hattı) ve Yunanistan'ın karasularının sözde 12 mile çıkarma konuları yer almaktadır. Yine bu çalışmada yer almayan ama iki ülke arasında sürmekte olan Batı Trakya Türklerinin sorunları, göçmenlerin kontrolü, ruhban okulu ve tarihi eserlerin bakımı gibi pek çok sorun bulunmaktadır. İki ülke arasında 1950 yılı sonrasında devam eden sorunlar bu çalışmanın konusudur. 1950 sonrasında ele alınmasının nedeni, 1945 sonrasında Soğuk Savaş ile birlikte dünyanın iki kampa ayrılması sonucu iki ülkenin uyuşan çıkarları olmuştur. İki ülkenin kendi aralarındaki sorunlara rağmen 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'nun iki ortağı olarak önemli bir paktın üyeleri olmaları önemliydi. Yine Balkan coğrafyası Batı ve Doğu ittifakları arasında bir tehdit alanı durumundaydı. Tito liderliğindeki Yugoslavya'nın güvenliğine ve SSCB tehdidine karşı durabilmesine Batılı ülkeler önem vermekteydi. Bu maksatla, 28 Şubat 1953'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Ankara Antlaşması ile yeni bir Balkan Paktı imzalanmıştır. 9 Ağustos 1954'te Yugoslavya'nın Bled kentinde bu üç ülkenin resmi olarak dostluk ve askerî işbirliği antlaşması imzalaması üzerine Balkan Paktı resmîyete kavuşmuştur. Bu pakt öncesi, 1952 yılı içinde Türk Başbakanı Adnan Menderes ve takiben Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti ile vizelerin kaldırılması sonrasında iki ülkenin ilişkileri

¹ Baskın ORAN (Edt.), Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 525-528.

² Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon; 30.01, Kutu: 40, Dosya: 240, Sıra:16; (Ek-1: Yunan Çocuklarının Türkiye'ye Getirilmesi).

güçlenmiştir. ABD, iki ülke arasında iyi ilişkiler kurulmasını dönemin şartları itibariyle desteklemiştir.³ Diğer taraftan 1960'lı yıllardan itibaren iki ülkenin de Avrupa Birliği'ne üye olma istekleri bölgede işbirliğinin artması yönüyle önemliydi. Aynı coğrafyada yer alan iki ülkenin, dünyanın siyasal yapılanmasında ve tehditler karşısında geleceklerini gördükleri yer farklı olmamıştır. Bunun yanında iki ülkenin kendi aralarında da bazı sorunları var olmaya, zaman zaman iki ülkeyi sıcak bir çatışmanın eşiğine getirmeye devam etmiştir. Bu sorunlar aşağıda incelenmiştir.

Dünyanın kutuplaşmaya başladığı dönemde Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde istenmeyen bazı sorunlar meydana gelmiştir. Bu sorunlardan biri günümüze kadar tartışması devam eden ve birçok insanın büyük zararlara uğramasına neden olan 6-7 Eylül 1955'te yaşanan üzücü olaylardır. Bu olaylar Atatürk'ün Selanik'teki evine bombalı saldırı düzenlediği yönündeki asılsız iddia üzerine başlamış ve İstanbul'da zengin Rumların varlıklarına zarar veren bir sokak hareketine evrilmiştir. Bu olaylar 29 Ağustos 1955 tarihinde başlayan ve olumsuz neticelenen Londra Konferansı sonrasında meydana gelmiştir. Yapılan son araştırmalar, bir İngiliz Konsolosluğunda 1954 yılında yazılan bir raporda, "Türklerle Yunanların arası çok iyi. Atatürk'ün evine bir bomba atsak ortalığı ne kadar karıştırırız acaba?" şeklinde bir ifadenin olduğunu ortaya çıkarmıştır.⁴

Dönemin Türk hükümeti bu durumdan büyük rahatsızlık duymuş; Başbakan Adnan Menderes, 1955 yılında Yunan Başbakanı Feldmareşal Aleksandros Papagos'a gönderdiği mesajda zararların karşılanacağını ve yaşananlardan duyduğu büyük teessürü bildirerek iki ülkenin Balkanlardaki ve NATO'daki işbirliğinin güçlü olarak sürmesi temennisinde bulunmuştur.⁵ Türkiye'nin aldığı bir takım tedbirlerle zararlar telafi edilmiş olmakla birlikte dünyada oluşan algının düzeltilmesi için uzun yıllara ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde oluşan bu olumsuz algı, doğal olarak Kıbrıs Meselesi konusunda da olumsuz bir yaklaşımın gelişmesine etki etmiştir.

1. Türkiye-Yunanistan Arasında Yaşanan Sorunlar Kapsamında Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs, Osmanlı Devleti tarafından 1571 yılında Venedik Devleti'nden alınmıştır. Sokullu Mehmet Paşa'nın Venedik elçisine, "Siz bizim donanmamızı yakmakla sakalımızı kestiniz, biz ise Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik. Kesilen sakal daha gür çıkar ama kesilen kol geri gelmez." sözü oldukça meşhurdur.⁶ Bu dönem aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun lojistik yeterliliği ve ekonomik gücü bakımından da önemli kazanımlarının olduğu zamanlardı. Donanmanın tamamlanması konusu iki üst seviye paşa ve amiral arasında gündeme geldiğinde, aralarında geçen konuşma oldukça önemlidir ve dönemin durumunu yansıtmaktadır.

Osmanlı donanması ağır bir yenilgi almış ve leventlikten gelen Kılıç Ali Paşa, kaptan-ı derya olmuştur. Devlet, yenilginin izlerini bir an önce silmeye çalışmaktadır. Ancak Kaptan Paşa bunun kısa sürede gerçekleşeceğinden pek ümitli değildir. Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa, bir gün kaptan-ı derya olan Kılıç Ali Paşa'ya hitaben şöyle demiştir:

Paşa Hazretleri sen henüz bu Devlet-i Aliye'yi bilmemişsin. Şunu bil ki, bu devlet ol devlettir ki murat ederse cümle donanmasının lengerlerini (demir) gümüşten, resenlerini (ip) ibrişimden, yelkenlerini atlastan etmekte suubet

³ Oran, a.g.e., s.586-594; Derya SEVİNÇ, "Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama (1954-1960)", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı: 60, Bahar 2017, s.173-175.

⁴ Murat Köylü, Türk Siyasi Tarihi 1789-1980, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2017, s.488-491; ORAN, a.g.e.,s.601; Derya SEVİNÇ, Demokrat Parti Dönemi Türk-Yunan İlişkileri (1950-1960), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2012, s.46-52,88-94; SEVİNÇ, ... Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama, s.178.

⁵ BCA, Fon: 030.10, Kutu:37, Dosya: 266, Sıra:06 (Ek-3:Başbakan Adnan Menderes'in Yunan Mevkidaşına Mesajı).

⁶ Korel Haksun, Tarihten Notlar 2, II.Cilt, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2004, s.87.

çekmez ve herhangi geminin halatını ve yelkenlerini yetiştiremezsen bu minval üzere benden al.

Bu kesin tavır karşısında vaziyeti kavrayan Kaptan Paşa, Sokullu'nun elini öpmüş; "Hakikaten bildim ki donanmayı siz tekmil edeceksiniz."⁷ demiştir. Nitekim beş ayda iyi bir örgütlenme ile iki yüzden fazla kadırğa ve mavna imal edilmiş ve denize indirilmiştir.⁸ Goffery Parker'ın eserinde geçtiğine göre İnebahtı (Lepanto) Deniz Savaşı'nda, Haçlı Donanması ele geçirdiği Osmanlı denizcilerini sabırla idam ettiğiinden, Osmanlı donanması yetenekli insan gücünü kaybetmiştir. Yine aynı eserde yer aldığına göre Osmanlı donanması profesyonel insan gücünü kaybedince, 1572'de denize indirdiği iki yüz gemide, hapisanede bulunan mahkûmları istihdam etmek mecburiyetinde kalmıştır. Para, mal ve benzeri değerler yerine konulabilmiş ancak kaybedilen yetişmiş insan unsuru bir daha ikmal edilememiştir. Zaman kavramı, en önemli harp prensibidir. Osmanlı İmparatorluğu, İnebahtı Deniz Savaşı'nda insan gücünü kaybetmesi ile Akdeniz'deki üstün konumunu kaybetmiştir. Kıbrıs'ın fethi sonrasında Sokullu Mehmet Paşa'nın Venedik elçisine söylediği söz, siyaseten çok değerli bir duruştur. Gerçekte ise İnebahtı Deniz Savaşı, Osmanlı teknolojisinin arzu edilen seviyede olmaması bakımından önemli bir ikazdı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ta kurmuş olduğu sistem, dönemine göre oldukça insani ve ada halkını kucaklayıcıydı. Nitekim fetih sonrası ağırlıklı olarak Karaman-Mersin bölgesinden iskân edilen Türkler ile adanın demografik yapısında çeşitlilik oluşmuştur. Uygulanan vergi politikaları ve Kıbrıs'ın merkezi bir yerde olması kısa süre içerisinde hayatın canlanmasına imkân sağlamıştır.

Sanayi Devrimi her alanda olduğu gibi sömürgecilik anlayışını da etkilemiştir. Gücü elinde tutan ülkeler, ürünlerini pazarlamak, daha çok üretmek, ana kıtalarındaki halkın refah seviyesini artırmak, siyasal olarak öne çıkmak gibi değişik gerekçeler ile faaliyetlerini artırmışlardır. Fransız İhtilali sonrasında milliyetçilik akımı, dinsel ve mezhepsel olarak Osmanlı halklarını da olumsuz etkilenmiş ve Osmanlı halkları bu gelişmelerin tesirinde kalmışlardır. Fransa, Mısır'a 1798 yılında asker çıkarmış, burada kendi egemenliğini kurmak istemiştir. Ne var ki, İngiltere'nin desteğini alan Osmanlı İmparatorluğu, Mısır'dan vazgeçmemiştir. Napolyon'un yenilmez vasfı, Akka Kalesi önlerinde Cezzar Ahmet Paşa isminde bir Türk generali karşısında ağır bir yara almıştır. Şüphesiz bu başarıda Fransa esas alınarak eğitim verilen Nizam-i Cedid askerlerinin önemli katkısı olmuştur.⁹

Napolyon'un yenilgisi ile Osmanlı, Mısır'a yeniden hâkim olmakla birlikte bir süre sonra Mehmet Ali Paşa Vak'ası ile karşılaşmıştır. Mehmet Ali Paşa'nın, Fransa ile olan ilişkisi ve sonrasında meydana gelen gelişmeler, Fransa'nın Mısır'a ilgisini sürdürmesine neden olurken, bu gelişmeler İngiltere tarafından Hindistan'ın emniyeti sebebiyle daima endişe ile karşılanmıştır. İngiltere bu süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nu desteklemeyi kendi çıkarlarına uygun telakki etmiştir. Şüphesiz bu oyunda en önemli gelişme Süveyş Kanalı'nın açılması olmuştur. Kanalin açılmasında, Fransa önemli hale gelirken; zaman içerisinde İngiltere, kanaldaki hisselerin önemli bir kısmını almayı başarmıştır. İngiltere Başbakanı Disraeli, 1876 yılında İsmail Paşa'dan Süveyş Kanalı hisselerini satın alırken, Hindistan'ın güvenliğinin teminatının Mısır ve Süveyş değil bilakis İstanbul olduğunu söylemiştir. Kanalda söz sahibi olmak; Hindistan yolunun güvenliğinin sağlanmasına olduğu kadar Doğu Akdeniz'de güçlü olunmasına da katkı sağlamıştır.¹⁰ Kıbrıs'ta üs edinilmesi veya burada asker konuşlandırılması ise Doğu Akdeniz için önemli bir karakol vazifesi görmekteydi. İngiltere, Mısır'ı, Hidivliği

⁷ Haksun, Tarihten Notlar-2, İstanbul, Kastaş Yay., 2004, s. 86.

⁸ Haksun, Tarihten Notlar-2, s. 86, 87; Osman Yalçın, Türk Hava Gücü Kuruluşu İlk Seferleri ve Yükselişi 1911-1950, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s.435, 436.

⁹ Fahir ARMAOĞLU, 19.Yüzyıl Siyasi Tarih (1789-1914), TTK, Ankara,1997, s.57-59; [https://islamansiklopedisi.org.tr/cezzar-ahmed-pasa,\(E.T.:24.05.2021\)](https://islamansiklopedisi.org.tr/cezzar-ahmed-pasa,(E.T.:24.05.2021)).

¹⁰ ARMAOĞLU,a.g.e.-2010, s.267,337,356, 405-407.

borçlandırmak suretiyle kendine bağımlı hale getirmiş ve borçlarını tahsil etmek maksadıyla Mısır'ı işgal etmiştir. Mısır'ı elinde tutan ülkeler genel olarak Kıbrıs'ta söz sahibi olmak istemiştir. Nitekim İngiltere bunun için fazla beklemeye ihtiyaç duymamış, Süveyş Kanalı'nın hisselerini satın almakla etki alanını genişletmiştir.¹¹

Kıbrıs, MÖ 8. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar 15 defa el değiştirmiştir. Osmanlı idaresine kadar olan 500 yıllık sürede din adamlarını seçme hakkı bile verilmemiştir. Ancak Osmanlı dönemi Kıbrıs'ın en uzun süreli huzur içinde geçen dönemi olmuştur. Kıbrıs'ın İngiltere'nin eline geçmesi sonrasında, Kıbrıslı Rumların hayalden öte geçemeyecek olan Doğu Roma İmparatorluğu'nu ihya politikası kapsamında Yunanistan ile birleşmek için faaliyet başlatılmıştır. Buna, Rusya'nın destekçi olduğu görülmekteydi. Yunanlar, 1850'li yıllardan itibaren Kıbrıs'a göçü desteklemişlerdir. Bu tarihte 40.000 olan Rum sayısı yüzyıl içinde 10 katına çıkmıştır. Oysa aynı tarihte Yunanistan'da nüfus artışı %10'dur. Yunanların bu girişiminde en büyük destekçileri İngiliz yönetimi olmuştur.¹²

19. yüzyıl sonuna kadar Kıbrıs, oldukça düzenli ve huzurlu bir Türk yurdu olma vasfını korumuştur. Süveyş Kanalı'nın açılması ile ada önemli hale gelmiştir. Kıbrıs, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, destekleri sebebiyle İngiltere'ye geçici olarak bırakılmıştır. 1882'de Mısır'ın işgal edilmesi sonrasında ise stratejik konumu devam etmiştir. Ancak İngiltere Kıbrıs'ı, Osmanlı Devleti'ne hiçbir zaman iade etmemiş, Birinci Dünya Savaşı başlayınca ilhak ettiğini açıklamıştır. Lozan Barış Antlaşması ile bu durum resmîyet kazanmıştır.¹³ Kıbrıs Adası, tarihin her döneminde Anadolu'nun güvenliği bakımından stratejik bir yer olarak görülmüştür. Osmanlı idaresi dönemin şartlarının da zorlaması ile orada bulunan Türklerin haklarının korunması şartıyla aday, geçici olarak İngilizlere bırakmış bulunuyordu.

Bu dönemde kaybedilen önemli bir diğer ada Girit'tir. Osmanlı İmparatorluğu dağılma döneminde Akdeniz'de bulunan stratejik adaları, isyanlar ve güçlü devletlerin tazyiki ile kaybetmeye başlamıştır. Yüzyıllardır Türk yurdu olan ve nüfusunun yarısı da Türk olan Girit'in yüz yıllık bir süreçte Türksüzleştirilmesi, önemli bir örnektir.¹⁴

Kıbrıs'ın yönetimini elinde tutan İngilizler, Rumların şiddet hareketlerini önlemekte başarısız olmuşlardır. Adadan çekilmeleri yönünde yerel baskı gittikçe artmıştır. Zamanla bu süreci kendi politikasına eklemleyen Yunan yönetimi, Türkiye'nin barışçıl politikasına ve komşuluk ilişkilerine uygun olmayan bir politika takip etmiştir.

Kıbrıs'ın tarihine bakıldığında Yunanistan'ın Megali İdeası'nın¹⁵ (Büyük Düş) bir parçası olarak ele geçirilmesi *Enosis*¹⁶ (birleşme) olarak tanımlanmıştır. Kıbrıs'ın asli unsuru olan Türkler buna karşı direnişi oldukça erken zamanda göstermiştir.¹⁷ Türkiye, Yunanistan ile devam eden dostluk ilişkilerinin zarar görmemesi için başlarda tarafsız kaldığı bu sorun karşısında, özellikle 1955 Londra Konferansı'ndan sonra taraf olmak zorunda kalmıştır. Kıbrıs'ın Türklerin güvenliği yanında, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'den kuşatılmasına karşı

¹¹ Enver Ziya KARAL, Osmanlı Tarihi III.Cilt Islahat Fermanı Devri (1861-1876), TTK, Ankara, s.39-53.

¹² BCA, Fon: 030.01, Kutu:64, Dosya:394, Sıra:29,s. 7,10 (Ek-8:Kıbrıs Raporu).

¹³ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), Hv.Bsm.ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 2006, s.83-85

¹⁴ Girit Adası; 1820 yılında 130.000 Türk ve 130.000 Rum yaşamaktaydı. 1880 yılında oran %67 Rum %33 Türk, 1900 yılında %88 Rum %12 Türk, 1911 yılında ise %92 Rum ve %8 oranında Türk yaşamaktaydı. Girit'in elden çıkması ile orada kalan ve Türkiye'ye gelemeyen Türkler İtalyan elçiliğine sığınarak bu ülkenin tebaası olmuştur.¹⁴

¹⁵ "Yunanlıların Megali İdeası; İstanbul'un (Konstantinopolis) merkezini oluşturduğu Bizans-Yunan İmparatorluğu'nun canlandırılması, Doğu Roma İmparatorluğunun topraklarının Yunan Krallığı'na katılması düşüncesidir." Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea" Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 41, Mayıs 2008, Ankara, s.108,

¹⁶ "Enosis, Yunan Megali İdea'sının değişmeyen hedeflerinden biridir ve adanın Yunanistan'la birleşmesi anlamına gelmektedir." Gürhan Yellice, "1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı," ÇTTAD, XII/24, (2012/Bahar), s.13-26.

¹⁷ Derviş Kilinçkaya (Edt.), Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Hacettepe Üniv.AİİTE, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2008, s.444.

önemli bir çıkış noktası olduğu, İngiliz ve Yunan sorumlulara hatırlatılmıştır.¹⁸ İkinci Dünya Savaşı sonunda İngiltere, savaştan başarılı çıkan ülkelere olmasına rağmen, savaş süresinde gücünü önemli ölçüde kaybetmiştir. Fransa ve İngiltere artık ikinci sınıf bir devlet kategorisine düşmüştür. Bu sebeple İngiltere; Britanya'nın yani ana kıtasının 104¹⁹ katı olan sömürge alanlarından çekilmeye başlamış, eski gücünü kaybetmiştir. Bu dönemde, geniş sömürge alanlarında yeni devletler kurulmaya başlamıştır. Kıbrıs'ta bulunan İngiliz birlikleri de adada sayısal olarak sınırlandırılmıştır. Bu süreçte Rumlar, Yunanistan'a katılma taleplerini açıktan dile getirmeye başlamıştır.²⁰

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle dünyada bir kutuplaşma yaşanmış; savaşın tarafları kendi gelecekleri için, bazı ülkeler de baskı ile Doğu ve Batı bloklarında yer almıştır. Türkiye bu savaşa, tarafların yoğun baskısına rağmen girmemiştir. Savaş sonrası kurulan BM'de yer almasına rağmen askerî kamplarda yer almamıştır. Ne var ki SSCB'nin Türkiye üzerindeki talepleri ve konjonktürel durum, Türkiye'nin Batı ülkeleri ile olan ilişkilerini geliştirmesini gerektirmiştir. SSCB tehditleri karşısında dönemin Meclis Başkanı Kazım Karabekir Paşa'nın beyanatu, Türkiye'nin yeni dünya düzeni içinde kendini nerede gördüğünü ifade etmesi bakımından da önemlidir. Karabekir Paşa, boyun eğilmeyeceğini ve gerekirse savaşılacağını ifade etmiştir.²¹

ABD Başkanı Truman, 12 Mart 1947 tarihinde kongrede, Senato ve Temsilciler Meclisi'nin ortak toplantısında yaptığı konuşmada "ABD dış politikasının, kendilerini boyunduruk altına almak için silahlı azınlıklar tarafından sarf edilen gayretler ve dış baskılara karşı koymaya çalışan hür milletleri desteklemek amacına yönelmesi gerektiği kanısındayım." ifadelerini kullanmıştır. Bu açıklamalar, Yunanistan ve Türkiye'ye yönelik Truman Doktrini'nin gelişmesi ile neticelenmiştir. Daha sonra Batılı ülkelerin istememesine rağmen Türkiye, ABD askerî uzmanlarının raporları ve askerî gerekçelerinin etkisiyle Marshall Yardımı'na da dâhil edilmiştir.²² Bu gelişmelerin olduğu bir zamanda, Amerikan Kara Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Omar N. Bradley, 1948 yılında verdiği demeçte "Türkiye, Batı dünyası savunma hattının dışındadır." demiştir.²³

Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler incelenirken bunun 20. yüzyılda ortaya çıkan ve kısa zamanda insanlığın hayatının büyük bölümünde yer alan havacılıktan ayrı incelenmesi mümkün değildir. Hava gücü Kıbrıs sorunu ile bütünleşmiş gibidir. Havacılık kısa sürede ülkelerin arasında dostlukları veya rekabeti etkileyecek kadar önemli hale gelmiştir. Türk-Yunan ilişkilerinde de bu durum yalın olarak ortaya çıkmaktadır. Konuyla ilgili iki olaya çalışmada yer verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde gerginlik ve çatışma dönemlerinde

¹⁸ Murat Köylü, Türk Siyasi Tarihi 1789-1980, s.488-491; Osman Yalçın, Türk Hava Harp Sanayii Tarihi, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016,s.277-282; Fahir Armaoğlu, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, Alkım Yayınları, İstanbul, 2010, s.641.

¹⁹ İngiltere'nin bugünkü toprak büyüklüğü ile en geniş olduğu dönemin kıyaslaması ile tespit edilen bir rakamdır.

²⁰ Armaoğlu, a.g.e.-2010, s.515-522.

²¹ Nasuh USLU, Türk-Amerikan İlişkileri, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000, s.18,19; Rifat UÇAROL, "İkinci Dünya Savaşı "Misak-ı Milli" ve Türkiye'nin Savaşa Girmemek için Direnişi", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II İkinci Dünya Harbi ve Türkiye 20-22 Ekim 1997-İstanbul, Gnkur.Bsm., Ankara, 1999, s.539; T.C. Dış İşleri Bakanlığı, Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl İkinci Dünya Savaşı Yılları(1939-1945), Dış İşleri Yay., Ankara,1973,s.250-270.

²² S.Rıdvan Karluk, Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim, 4. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 1996,s.143; Erdiç Tokgöz, Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2001), İmaj Yayınevi, Ankara, 2001,s.121; Hasret Çomak, "İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Harbin Sonrasında Türkiye-ABD İlişkileri, ABD'nin Türkiye'ye Yardım Politikası (Truman Doktrini ve Marshall Planı)", Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri I(20-22 Ekim 1997), Gnkur.ATASE Yay., İstanbul, 1998, s.468,469; Osman Yalçın, 20. Yüzyılda Teknolojik Gelişmelerin Politikaya Etkilerinin Harp Tarihi Ekseninde Analizi, Dünya İnsan Bilimleri Dergisi (World Journal of Human Sciences), 2021- 1, s.160-165; Osman Yalçın, "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Tehdidi Karşısında Kalan Türkiye'nin Batı İle İşbirliği Yapma Süreci" Turkish Studies - 8/5 Spring 2013, Ankara-Turkey, p. 919-95.

²³ BCA, Fon: 030.01, Kutu: 64, Dosya: 394, Sıra: 29,s.11(Ek-8:Kıbrıs Raporu).

Türk ve Yunan havacılar karşılıklı ziyaret ile iki ülkenin ilişkilerinde olumlu ve sıcak bir ortam yaratmıştır. Atatürk zamanında başlayan yumuşama politikası ve karşılıklı ziyaretler; antlaşmalar ve Balkan Paktı ile iki ülke arasında dostane ilişkileri geliştirmiştir.

Yunanların “10. Yıl Kutlamaları”na iştirak etmesine, bir Türk hava filosu da 1934 yılında mukabelede bulunmuştu. Yunan Hava Nazırı'nın, 3 Kasım 1934 tarihli mesajında, Yunan havacılara gösterilen hüsnü kabulden duyulan memnuniyet ve bu vesileyle başta havacılar olmak üzere bütün Türk subaylarına, Yunan milleti ile Yunan havacıların kardeşane hürmet ve saygıları iletilmiştir.²⁴ Türk hava filosunun 1934 seferi başka bir çalışmada incelendiğinden burada yalnız anılmakla iktifa edilmiştir.

İngiltere'nin Kıbrıs'ta etkinliğinin azaldığı dönemlerde yaşanan bir olay, Kıbrıs tarihinde yer almaktadır. 1949 yılında Kıbrıs ile ilgili bir gelişme de Türk Hava Kuvvetleri'ne ait 12 uçağın dört uçaktan oluşan üçlü kol (her biri dört uçaktan oluşan ve aynı zamanda gökyüzünde seyreden üç uçuş halı) halinde İngilizlerin daveti üzerine adayı ziyaret etmesidir. Bir kolu Hv. Plt. Tuğg. Hamdullah Suphi Göker komutasında olan uçak filosunun diğer iki koluna Hv. Plt. Yzb. Selahattin Aktaş ve Hv. Plt. Yzb. Cevat Tuna komuta etmiştir. Türk heyetin Kıbrıs seyahati Lefkoşe'de çıkan “Halkın Sesi” radyosunda “Kahraman Türk Havacıları Bağrımıza Bastık Yaşasın Türk Kartalları Hoş geldiniz Türk Hava Kuvvetleri Filosu” şeklinde yer almıştır. Diğer taraftan Rumlar barışçıl duygularla yapılan bu olayı farklı değerlendirmiş, Türklerin Hatay'a girişi hatırlanarak kısa süre sonra Türk ordusunun adaya gireceği zannı ile bazı Rumlar adayı terk etmiştir.²⁵ Ada, bu tarihte Türklerin etkisinde ve kontrolünde değildir ve Türk filosu adaya davet üzerine misafir olarak gitmiştir. Rumların bu eylemlerinde farklı kazanımları hedefledikleri açıktır. Barışın sürmesine azami hassasiyet duyulan bir zamanda Türkiye'nin uluslararası alanda zor duruma düşürülmesi ihtimali de bunlardandır.²⁶

Kıbrıs'ta Rumların Yunanistan'a katılma isteklerinin giderek yüksek sesle dillendirilmeye başlaması ve buna Yunanistan'ın da taraftar olması sonucunda, Kıbrıs'ın durumu Türk kamuoyunda da yer almaya başlamıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye basın ve milletvekillerinin Kıbrıs ile ilgili Türkiye'nin tavrını sormaları üzerine cevabı, Kıbrıs sorununun henüz Türkiye için mevzubahis olmadığı, adanın İngiltere denetiminde kaldıkça da böyle bir sorundan bahsetmenin anlamlı olmadığı biçiminde olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kıbrıs'ta yaşanan gelişmelere Yunanistan ile sorun yaşamamak için mesafeli yaklaşmıştır.²⁷ Bu sorunun iki ülke arasında mevcut iyi ilişkileri bozmasına neden olması istenmemiştir. Yunanistan 1951 yılında Kıbrıs'ın kendisine iadesini İngiltere'den resmen talep etmiştir. Kıbrıs bir sorun olarak Yunanistan tarafından 16 Ağustos 1954 tarihinde BM Genel Kurulu'na taşınmıştır. Ancak, Yunanistan'ın talebi burada kabul görmemiştir.²⁸

Yunanistan'da Komünist Markosçular, Kıbrıs'ı İngiliz yönetiminden arındırarak burasını Batılıların elinden alma ve adada Batılıların durumunu zayıflatma düşüncesindeydi. Bu gelişme, 1950'li yıllarda adanın gündeme gelmesine neden olan bir diğer nedendir.²⁹ 1950'li

²⁴ BCA, Fon: 030.10.0.0, Kutu: 215, Dosya: 717, Sıra: 8 (Ek-4:Yunan Hava Nazırının Türk Hava Subaylarına Mesajı); Davud KAPUCU-Erdal KORKMAZ, Osmanlı'dan Cumhuriye'e Askerî Hava Seyehatleri (1909-1939), Karakum Yayınları, İstanbul, 2020,s.115-120.

²⁵ Hulusi Kaymaklı, Havacılık Tarihinde Türkler 4, Hv.Bsm.ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 2005, s.63-65; Osman Yalçın, "Durağanlaşan Türk Harp Sanayiinin Kıbrıs Meselesi ile Yeniden Yapılanması ve F-16C/D Örneği", TurkishStudies-History, 15(4), 2020, s.1252.

²⁶ Osman YALÇIN,"1914-1950 Arası Türk Askerî Havacılığının Barışa Katkı Sağlayan Hava Seferleri, Yurt Dışında Bir Uçak Kazası ve Cenaze Merasimi", Turkish Studies-History, 16(1), s.64. <https://dx.doi.org/10.47846/TurkishStudies.48697>.

²⁷ Mehmet Gönübol-A.Haluk Ülman-A.Suat Bilge-Duydu Sezer, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.340.

²⁸ Mehmet Gönübol-Duygu Sezer, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.266.

²⁹ Fahir Armaoğlu, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Yayınları, 17.Baskı, İstanbul, 2010, s.639.

yıllarda Türk yönetimi Yunanlarla ilişkileri, ziyaretlerle korumaya özen göstermiştir. Bunlardan biri Başbakan Adnan Menderes'in Yunanistan ziyaretidir. Türk Başbakan bu ziyaretinde, İstanbul Rum Patrikliğine bağlı Çavuş (Vladaton) Manastırı'nı ziyaret etmiş ve Manastır yetkilisi tarafından 15 Temmuz 1952 tarihinde yazılan teşekkür metninde duyulan memnuniyet ifadeleri yer almıştır.³⁰ Yine aynı yıl Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunanistan'a bir ziyarette bulunmuştur ve bu ziyaret Sovyetler Birliği'nin Moskova Radyosu'nda ağır bir şekilde eleştiri konusu olmuştur. Haberde, ziyaret, Amerikan savaş kundakçılarının planı olarak anlatılmaktadır. Eleştiride, kurulması planlanan Atlantik ordusuna asker bulmak için pek çok Amerikalının Türkiye ziyaretinde bulduklarına yer verilerek, ordu için asker ve hava üssü ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığı iddia edilmiştir.³¹

Türkiye, dünyadaki gelişmeler ve muhtemel Sovyet tehdit algısı sebebiyle, Batı ittifakının sağ kanadının bir diğer parçası olan Yunanistan ile ilişkilerini güçlü tutmak istemiş, barışın ve müttefiklik ruhunun korunmasına önem vermiştir. 1952 yılında Yunanistan'da ise Kıbrıs'ın ilhakı için Atina ve Pire'de halk gösterileri olmuştur. Kıbrıs ve Atina ruhani reisliklerinin de bu sürece destek verdikleri yönünde istihbarat bilgileri alınmıştır. Bu tarihte milletvekili olarak Meclis'te bulunan, Birinci Dünya Savaşı'nın önemli komutanlarından biri ve Cumhuriyet döneminde Afyon milletvekili olan Ali İhsan Sabis³² 15 Eylül 1952 tarihinde, Demokrat Parti Grup Başkanlığına bir müracaatta bulunarak, konuyla ilgili bazı sorular sormuştur. Ali İhsan Sabis'in soruları şunlardır:

- a. Adada yaşayan Türklerin emniyet, refah ve statülerinin değişmemesine yönelik alınan tedbirlerin durumu,
- b. Kıbrıs'ın savunmasına yönelik alınacak tedbirler,
- c. Kıbrıs'ın asıl sahibinin Türkiye olduğu gerçeğinden hareketle bu konudaki söz hakkının dikkate alınıp alınmadığı,
- d. Girit'in kaybı ve Balkan Savaşlarında karşılaşılan oyunların tekrarına meydan verilmemek için alınan tedbirler ve ilgililere konuların anlatılması hususu,
- e. Yunan balıkçıların, Türk kıyılarından balık avlamalarından kaynaklanan Türk balıkçıları aleyhine durum ile Yunan balıkçıların, balıklarının Türkiye tarafından satın alınıp alınmadığı,
- f. Süngercilik konusunda alınan tedbirler³³

Bir arşiv raporunda, Kıbrıs'ta uygulanan yöntemin Girit'te uygulanan yöntem ile aynı olması, "Enosis için Son Adım" başlığında çözümün on Türk köyünün yakılıp yıkılarak kalanların da kendiliğinden Kıbrıs'ı terk etmesi, yalnız işe başlamak için ruhani ve politik liderlerin tavsiyesinin alınması gerektiği bilgisi yer almıştır.³⁴

Paris Konferansı'nda alınan karar gereğince, Oniki Ada, Yunan topraklarına katılmıştır. Türkiye, Kıbrıs'ın da Yunan topraklarına ilhakı ihtimali ile Ege'den sonra Doğu Akdeniz'den

³⁰ BCA, Fon: 030.10, Kutu: 5, Dosya: 25, Sıra: 9 (Ek-6:Başbakan Adnan Menderes'in Ziyaretine Teşekkür Mektubu).

³¹ BCA, Fon: 030.10, Kutu: 102, Dosya: 6395, Sıra: 3 (Ek-7:Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti).

³² Ali İhsan Sabis: Son olarak 6'ncı Ordu Komutanıdır. Görevini 17 Şubat 1919 tarihinde Menzil Müfettişi Albay Ahmet Cevdet'e bırakır. İstanbul'a gelmek için trenle yola çıkar, trende 30 subay ile 500 er bulunmaktadır. Ayrıca bir İngiliz subay ile 16 İngiliz er de bulunmaktadır. İngilizlerin görevi Paşa'nın yolda İstanbul'a dönmeyip vatanın içlerine çekilme endişesidir. Ali İhsan Paşa, yolda Harbiye Nezaretine telgraf çeker ve İngilizlerin kendini tutuklayabileceklerini bildirir. Nitekim öyle de olmuş ve Sirkeci İstasyonu'na geldiğinde gözaltına alınmış, takiben Malta'ya sürgün edilmiştir. Bu durum Erzurumluları çidene çıkarmış, Erzurumlu Hüseyin Avni ULAŞ'ın tertibiyle bir miting yaparlar ve Temmuz ayında da Erzurum'da da bir kongre yapılması kararlaştırılır. Sabis Paşa, 8 Şubat 1919 tarihinde Harbiye Nezaretine çektiği telgrafta "Mahalli Milis Teşkilatı" kurulmasını önermektedir. Tevfik Ercan, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, 3.Baskı, Gnkur.Basımevi, Ankara, 1999, s.141,147. Ali İhsan Sabis'e atfedilen "Balkan Savaşlarında Niçin Münhezim Olduk? isimli eser Osmanlı askerî yapısını ve sorunlarını açıklayan oldukça önemli bilgileri içeren bir çalışmadır. Kur.Alb.Dr. Hasip Saygılı tarafından yeniden düzenlenerek ve ilave iki makale yapılarak İlgi Kültür Sanat yayınları tarafından basımı yapılmıştır. (OY.)

³³ BCA, Fon: 030.10.0.0, Kutu:44, Dosya: 286, Sıra: 12 (Ek-5: General Milletvekili Ali İhsan Sabis'in Soruları).

³⁴ BCA, Fon: 030.01, Kutu: 64, Dosya: 394, Sıra: 29, s.4; (Ek-8:Kıbrıs Raporu).

de kuşatılma gerçeği ile yüzleşmiştir. Rumlar 1955 yılında adada yaşayan İngilizlere ve Türklere yönelik baskı ve tedhiş harekâtına başlamışlardır. 1955 yılında Kıbrıs'ta bir oldubitti olması ihtimaline karşı Türk hükümeti, şayet Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması gündeme gelirse, adanın eski sahibi olan İngilizler tarafından Türkiye'ye iadesinin gerektiğini açıklamıştır.³⁵

Türkiye bakımından Kıbrıs, İngiltere'nin kontrolünde olan, Türk ve Rumların beraber yaşadıkları bir toprak parçası olarak kabul edilmekteydi. Esasen Lozan Antlaşması ile bu yapı kabul edilmiştir. Ne var ki Yunanlar ve Rumlar Enosis'i gerçekleştirme hususunda çaba içindeydiler. 1960'lı yıllarda, Kıbrıs Türklüğüne karşı gösterilen şiddet ve mezalimler bu planın bir parçası olmuştur. Bu maksatla kurulmuş olan EOKA³⁶ örgütü 21 Aralık 1963 katliam planını hazırlamış ve uygulamıştır. Bu planın uygulanmasında, Türk toplumu içinden insan devşirmeye çalıştıklarını da burada belirtmek gerekir. Diğer taraftan EOKA kendine inanmayan Rumları da öldürmekten çekinmemiştir. Tarihe, Christmas Haftası Olayları olarak geçen hadisede Rumlar, Yunan desteği ile hazırlanmıştır. Burada amaçları katliam yaparak korku salmak ve garantör devletlerin müdahale hakkı doğunca da olayı Birleşmiş Milletler'e taşımak suretiyle anayasayı askıya alarak Kıbrıs'taki Türk varlığına son vermektir.³⁷ Zamanla İngiltere bu desteğinden pişmanlık duymuş olmasına rağmen, yaşanan şiddet hadiselerinde sorumluluğu vardır.

Türkiye'de, Kıbrıs Meselesi daha ziyade basın organları tarafından gündeme getirilmiş ve siyasi iradenin dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Türkiye, Kıbrıs'ta ilk yıllarda yaşanan gerginliğin politik girişimlerle barışçıl eksende çözülmesine çaba sarf etmiştir. Bunun sebepleri ise İngiltere'nin, statükonun korunması yönündeki tavrı, Türkiye'nin Sovyet tehdidi karşısında Batılı ülkeler ile işbirliğini geliştirme arayışları yanında NATO'ya üye olması ve yeni kurulmuş olan Balkan İttifakı'nın zarar görmemesi beklentisidir.³⁸

Türkiye bu bakımdan yalnız bir ülkeydi. Bir de Kıbrıs sorunun çıkması, güçlükleri daha da artırmaktaydı. Kıbrıs'ta Rum ve Yunanlar tedhiş eylemleri yapıyor, Türkleri katlediyorlardı. Rum idaresinin kısıtlamaları, basını olaylara nüfuz etmekten uzak tutuyordu. Bütün bunlara rağmen basın araçları, olayları yanlı ele almış ve gerçeklerin duyurulmaması için dünyaya doğru olmayan bilgiler vermiştir. Örneğin Rumların saldırısı ile 10 Türk hayatını kaybederken bir Rum veya Yunan görevli de hayatını kaybetmiş ise basında olayın gerçekleşmesi, saldıranların kimler olduğu, kayıpların kimlere ait olduğu bildirilmeden, haber "Dünkü kanlı çarpışmada 11 kişi öldü." ya da "Yunanlarla Türkler gene çarpışmaya başladı." diye verilmiştir.³⁹

Kıbrıs sorunun gündeme geldiği ve Türkiye'nin de taraf olmaya başladığı bir dönemde, Türkiye'yi etkileyen bir gelişme yaşanmıştır. "Patrik Athenagoras'ın Megali Idea taraftarlığından, Kıbrıs'taki terörün İstanbul'daki Rumlar tarafından finanse edildiğine kadar pek çok ağır itham yer almaktaydı. Basında yayınlanan hakaretler, Türk halkının Rumlara öfke ve tepki duymasına sebep olmuştur."⁴⁰ Atatürk'ün doğduğu evin bombalandığı haberleri basına yansıyınca, 6-7 Eylül 1955'te istenmeyen hadiseler yaşanmıştır.⁴¹ Olayların faileri bulunamamış, Türkiye dünya kamuoyunda sıkıntıya düşmüştür. Dönemin hükümeti hadiselerin yatışması sonrası, malları yağmalanan ve olaylardan zarar gören Rumlara tazminatlar ödemiş; ayrıca vergi muafiyeti, ucuz inşaat malzemesi tedariki ve banka borcu olanlara kolaylık gibi haklar sağlamış ve yardım kampanyaları ile zararların telafisi için tedbirler almıştır.⁴² Ancak

³⁵ Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950–1960)" Akademik Bakış Cilt 6 Sayı 11, Kış 2012, Ankara, 2012, s.90-98; Sevinç, "... Türk-Yunan İlişkileri", s.93-98

³⁶ Kıbrıs'ın, Yunanistan'a ilhakı (Enosis) için uğraşan Kıbrıslı Rum silahlı örgütü.

³⁷ BCA, Fon: 030.01, Kutu: 64, Dosya: 394, Sıra: 29, s.2-7; (Ek-8:Kıbrıs Raporu).

³⁸ Fahir Armaoğlu, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, s.639-645; Sevinç, "... Türk-Yunan İlişkileri", s.54-61.

³⁹ BCA, Fon: 030.01, Kutu: 64, Dosya: 394, Sıra: 29, s.11-13 (Ek-8:Kıbrıs Raporu).

⁴⁰ Şerif Demir, Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları, s.39-45, (E.T.:22.05.2021)..

⁴¹ Rıdvan Saka, Mttps://www.academia.edu/40555577, Çok Partili Hayat ve Demokrat Parti, s.12, (E.T.:22.05.2021).

⁴² Şerif Demir, Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları, s.39-60.

hadiselerin sebepleri arasında, Kıbrıslı Rumların, Kıbrıs'ı ilhak için harekete geçmelerinin ve adadaki Türkleri yok etmek istemelerinin olduğu unutulmamalıdır. Bu elim hadiselere Kıbrıs ile ilgili gelişmelerin sebep olduğu bilinmektedir.

Kıbrıs sorununun kronikleşmesi ve İngiltere-Türkiye-Yunanistan arasında bir çözüme varılamaması sebebiyle, 1957 yılında NATO taraflara arabuluculuk teklif etmiştir. İngiltere ve Türkiye teklifi kabul etmiştir. Yunanistan'ın biraz daha mesafeli davranmasına rağmen görüşmeler yapılmış ancak olumlu bir sonuç alınamamıştır.⁴³

Türkiye, Kıbrıs sorununu ilk başlarda dönemin şartları gereği fazla dikkate alamamıştır. Sovyet tehdidi karşısında Batı ülkeleriyle ve yine bu kapsamda Yunanistan ile ilişkilerin güçlü olmasına dikkat etmiştir. Ne var ki, Enosis'in giderek hayat bulmaya başlaması ve burada yaşayan Türklere yönelik tedhiş hareketleri sonrasında durum Türkler ve Türkiye aleyhine olumsuz yönde değişmeye başlamıştır. Türkiye tam bu esnada bütün iyi niyet çabalarına rağmen Yunanların, Doğu Akdeniz'den de Türkiye'yi sarmaya başladığı gerçeği karşısında Kıbrıs sorununa taraf olmak zorunda kalmıştır. TBMM'de Türkiye'nin taksim konusunda değişen politikasının tartışıldığı bir dönemde 28 Aralık 1956'da Başbakan Adnan Menderes; "Türk Hükümeti, taksim meselesini oradaki soydaşlarımızın Türk bayrağı altında yaşamalarını temin edecek ve Kıbrıs Türkiye için herhangi bir tehdit sahası olmaktan tamamen çıkacaktır." şeklinde bir beyanda bulunmuştur.⁴⁴ Başbakan Adnan Menderes sonraki zamanlarda konuyla ilgili yapmış olduğu açıklamalarda yine iki hususa değinmiştir. Bunlardan biri adada bulunan Türk halkının istemediği bir bayrağın altında yaşamayacağı, ikincisi ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz'den tehdit edilemeyeceği gerçeğinin bilinmesidir. Hiçbir Türk hükümetinin bu iki hassasiyete müdahale ettirmeyeceğini açıklamıştır. Kıbrıs sorunu, takip eden yıllarda tartışılmaya devam edilmiştir. Tartışmaların ulusal ve uluslararası alanda sürdüğü bir zamanda yapılan açıklamada; bu görüşmelerde bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması benimsenmiştir. Türkiye bu görüşmeye kadar, "Adanın Taksimi" fikrini savunurken, burada ayrı bir devlet kurulmasını benimsemiştir. Türk ve Yunan heyetler aldıkları kararın İngiltere ile de paylaşılması için Londra'ya gitmişlerdir. 19 Şubat 1959'da Londra'da yapılan görüşme ve sonrasında, Zürih'te alınan kararlar doğrultusunda Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması kararlaştırılmıştır.⁴⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile Türk ve Rum kesimlerin, kendilerini ilgilendiren konular için Toplum Meclisleri; ortak sorunları için ise başkanlık sistemine dayanan bir yapı kurmalarına karar verilmiştir. Yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı'nın Rum, yardımcısının Türk olması; yedisi Rum, üçü Türk olan on kişilik bir Bakanlar Kurulu oluşturulması; elli üyeli Temsilciler Meclisi'nin %30'unun Türklerden olması; Türk ve Rumların davasına bakmak için karma mahkemeler kurulması; güvenliğin ise taraflarca ortak olarak sağlanması kararlaştırılmıştır. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması, 18 Şubat 1959 tarihinde Londra Antlaşması ile karara bağlanmıştır. Bu antlaşmalar, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere arasında imzalanmış ve bu üç devlete "garantör devlet" statüsü verilmiştir. 16 Ağustos 1960 tarihinde fiilen kuruluşu gerçekleştirilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin beklenen faydayı karşılamadığı ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre sonra Rumlar, devletin sistemini işlemez hale getirmiştir. Rumların nihai hedefi, adayı Yunanistan'a ilhak etmek olduğu için kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde devlet düzeni işlemez hale getirilmiştir.⁴⁶ Rumların nihai hedefleri belli olduğundan hangi sistem kurulursa kurulsun bundan memnun olmaları esasen mümkün değildi.

⁴³ Mehmet Gönlübol-Duygu Sezer, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.355.

⁴⁴ Mehmet Gönlübol-Duygu Sezer, Olaylarla Türk Dış Politikası, s.355-360.

⁴⁵ Mehmet Gönlübol-Duygu Sezer, Olaylarla Türk Dış Politikası, s.355-360; Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.93,94.

⁴⁶ Mehmet Gönlübol-Duygu Sezer, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, 1996, s.365-371.

Rumların planı, Türkiye tarafından yakinen takip edilmiştir. Makarios, Türkiye'nin Enosis oldubittisini kabul etmeyeceği gerçeği karşısında "Akritas Planı"⁴⁷ adında yeni bir plan hazırlayarak Enosis'i başka bir şekilde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Akritas Planı, yürürlüğe girmeden ifşa edildiğinden, Rum tarafı 1963 yılında anayasanın değiştirilmesini talep etmiştir. Talep, doğal olarak Türkiye tarafından reddedilmiştir. Rumlar bu gelişme üzerine Türklere yönelik tedhiş hareketlerine başlamışlardır. Detayından çalışmanın devamında bahsedilecek olan, 21 Aralık 1963'te bir Türk kadının öldürülmesi ile başlayan olaylar, gelişmeleri içinden çıkılmaz hale getirmiştir. Türk Hava Kuvvetleri olayların büyümesi üzerine Kıbrıs üzerinde uçuş yaparak, Türkiye'nin kararlılığını ortaya koymuştur. 1964 yılında Kıbrıs'ta yaşanan en önemli gelişme, Türkiye Dışişleri Bakanı'nın muhtemel bir müdahaleden bahsetmesi üzerine Amerika'nın tepki göstermesi ile olmuştur. Türkiye, kolektif güvenliğin milli çıkarlardan ayrı tutulması gerektiği gerçeği ile bu olay üzerine yüzleşmiştir. Bu olaylar sonrasında milli çıkarların korunması için alınması gereken tedbirler kapsamında yeni çözüm arayışlarına yönelinmiştir.

Daha önce de ifade edildiği gibi Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonundan itibaren Sovyetler Birliği tarafından kuşatılmak istenmiş ve 1953 yılına kadar defalarca Rusya'nın notasına ve tehdidine maruz kalmıştır. Bu süreçte Batı güvenlik şemsiyesine dâhil olmuş olmasına rağmen, müttefiklerin bir kriz esnasında Türkiye'yi savunma durumlarına olan güven Johnson Mektubu ile birlikte yerini şüpheye bırakmıştır. Artık ABD'nin 15 yıl öncesine göre Türkiye'ye karşı desteği açık değildir.⁴⁸ Kıbrıs meselesi kapsamında yaşanan süreç bunu doğrulamıştır. Nitekim Türkiye bu endişeleri sebebiyle Kıbrıs Meselesi'ne temkinli yaklaşmış ve yeni bir sorun çıkmaması için gayret etmiştir.

ABD Başkanı Johnson, 5 Haziran 1964 tarihli mektubunda; Kıbrıs'a olası bir Türk müdahalesi konusunda SSCB'nin Türkiye aleyhine girişeceği olası bir harekâta, Türkiye'nin, dostlarına kendisini korumak için düşünme fırsatı vermediğini belirtmiştir. Mektubunun devamında, bu sebeple Türkiye'ye NATO tarafından savunulma garantisi verilemeyeceğini, ayrıca Amerikan silahlarının bu harekâta kullanılmasının kabul edilmeyeceğini belirtmiştir. Johnson, mektubunda 1947 yılına ait anlaşmayı hatırlatmakta ve bunun Türkiye tarafından da bilindiğini belirtmekteydi.⁴⁹ Johnson mektubunun önemli bir yönü de Türkiye'nin Amerika'dan almış olduğu silahların Kıbrıs'ta kullanılmayacağını açık olarak ifade edilmesiydi. Mektupta Amerikan silahlarının Türkiye'nin bağımsızlığına yönelik bir saldırı olması halinde kullanılmak üzere verildiği ve bu durumun Türk yetkililerce de bilindiğinin açık olarak defalarca ifade edildiği belirtilmiştir.⁵⁰

Başbakan İsmet İnönü, 13 Haziran 1964 tarihinde verdiği cevapta, Kıbrıs'a çıkarma hareketinin şimdilik tehir edildiğini ancak bunun Türkiye'nin Kıbrıs Adası üzerindeki garantörlük haklarına hanel getirmeyeceğini de özellikle belirtmiştir. Johnson mektubuna Türk

⁴⁷ **Akritas Planı:** Kıbrıs'ta açılan Patris Gazetesi'nin 21 Nisan 1966 tarihli sayısında yayınlanarak ortaya çıkan ve EOKA Liderlerinden İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis'in kod adıyla adlandırılan plandır. Kıbrıs Halkına self determinasyon hakkı tanınması istenmektedir. Bunun sağlanması amacıyla içeride ve dışarıda yapılacak işleri açıklamaktadır. Kıbrıs sorunun uluslararası alanda çözülemediğinden bahisle, Devlet'in işlemesine engel olarak gördükleri anayasa maddeleri ile engel olan antlaşmaların ortadan kaldırılması, Türklerin bu düzenlemeye karşı çıkmaları halinde alınacak askerî tedbirleri içeren hususlar planının bir parçasıdır. Oran, **a.g.e.**,s.723,724.

⁴⁸ Osman Yalçın, "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Tehdidi Karşısında Kalan Türkiye'nin Batı İle İşbirliği Yapma Süreci", *Turkish Studies Volume 8/5 Spring 2013*, Ankara-Turkey, 2013, s.924-944; Osman Yalçın, "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Türk-Amerikan İlişkileri", *İstanbul Ün. Edebiyat Fakültesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 21, İstanbul, 2012, s.107,108 .

⁴⁹ Osman YALÇIN, "Durağanlaşan Türk Harp Sanayiinin Kıbrıs Meselesi ile Yeniden Yapılanması ve F-16C/D Örneği", *TurkishStudies-History*, 2020, 15(4),s.1256, <https://dx.doi.org/10.47846/TurkishStudies.46872>; Yalçın, "...Türk-Amerikan...", s.103-105; İdris Bal, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Amerika Birleşik Devletleri'ne Yönelik Dış Politikası ve İlişkileri", *Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi 2*, (Edt.:Mustafa Bıyıklı),Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2008,s.371-376.

⁵⁰ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1945-1999)*, s.99-100; Yalçın, "... Türk-Amerikan İlişkileri", s.100-105.

tarafın verdiği cevapta, mektubun yazılışı tarzının ve muhtevasının Türkiye için hayal kırıcı olduğu ve Kıbrıs'ta büyük bir mezalim icra edilmekte olduğu ifade edilmiş; hukuka uygun olarak muhtemel bir müdahalenin söz konusu olacağı açık olarak belirtilmiştir. Başbakan İsmet İnönü, 21 Haziran 1964'te, Başkan Johnson ile görüşmek üzere Amerika'ya gitmiştir. 22-24 Haziran 1964 tarihleri arasında yapılan görüşmede, sorunun barışçı yollarla çözülmesi gerektiği üzerine anlaşma yapılmıştır. Başbakan İnönü, dönüşte Londra ve Paris'e de uğramış ve yapmış olduğu görüşmede Türkiye'nin yanında yer alıp almayacaklarını İngilizler ile görüşmüştür. İngilizlerin, adadaki kendi üslerine saldırı olmadıkça bir harekâta sıcak bakmadığı anlaşılmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'in ise Enosis'ten yana tavır aldığı anlaşılmıştır. Böylece Kıbrıs'ta akan kanın devam edeceği ve Türkiye'nin Rumların gittikçe artan tazyikleri karşısında yalnız olduğu gerçeği bir kere daha teyit edilmiştir.⁵¹

Kıbrıs sorunu, Temmuz 1964 tarihinde Cenevre'de yeniden Amerikan Eski Dışişleri Bakanı Dean Acheson ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere temsilcileri arasında görüşülmeye başlanmıştır. Acheson Planı da denilen görüşmelerde, Türkiye'ye Kıbrıs'ın kuzeydoğusunda Karpaz Yarımadası'nda egemen bir bölge verilmesi, Türklerin yoğun olarak oturdukları birkaç bölgede özerk Türk yönetimleri kurulması önerilmiştir. Görüşmelerin devam ettiği bir zamanda Kıbrıs'ta Rumların eylemlerinde artış başlamıştır. Kıbrıs'ta yaşanan Rum fecaati karşısında Türkiye, 8 Ağustos 1964'te 36 uçak; 9 Ağustos 1964'te 64 uçak olmak üzere toplamda 100 Türk savaş jetinin katılımıyla hava harekâtı yapmıştır. Bu harekât esnasında Plt. Yzb. Cengiz Topel'in uçağı düşmüştür. Pilot sağ kurtulmasına rağmen Rumlar tarafından ele geçirilmiş ve işkence ile şehit edilmiştir. Basında yer alan haberlere göre, Rumların havadan kuşatılmasının yanı sıra Türk Deniz Kuvvetleri'ne ait 30 gemi de Akdeniz'e açılmıştır.⁵² Bu gelişmeler, Kıbrıs'ta yaşanan elim hadiselerin daha da derinleşmesine sebep olmuş ve Türkiye gelişmelerden daha fazla endişe duymaya başlamıştır. Bu gelişmeler sonrasında Acheson Planı'nda, Türkiye lehine bazı değişiklikler yapılmış ancak Türkiye bunu kabul etmemiştir. Görüşmelerde, Türkiye tarafından ortaya atılan federasyon fikri de kabul edilmemiştir.⁵³

Cenevre Görüşmeleri'nden sonuç alınamaması Yunanistan'ı daha cüretkâr hale getirmiştir. Adaya General Grivas ve Yunan askerî gönderilmiş ve Oniki Ada tahkimata başlanmıştır. 1964-1967 yılları arasında Birleşmiş Milletler askerî çıkarma harekâtının uygun olmayacağını açıklarken, çözüme yönelik bir öneri getirememiştir. NATO zirvesinden ise Türkiye-Yunanistan arasında görüşme önerisi çıkmıştır. Türkiye, Türk halkına havadan yiyecek ve yardım malzemesi göndererek Makarios'un Türkleri kuşatma direncini kırmıştır.⁵⁴ Türkiye'nin, Batı dünyasından destek görmemesi, Sovyetler Birliği ile daha yakın ilişkiler kurmasına olanak vermiştir. Bu gelişme üzerine Sovyetler Birliği, adada iki toplumun varlığını kabul ederek, Türkiye'nin tezine daha yakın bir anlayışı kabul etmiştir. Yunanistan'da 1967 yılı başlarında askerî darbe gerçekleşmiş ve Türkiye ile 9-10 Eylül 1967'de Dedeoğaç Görüşmeleri yapılmıştır. Ancak bundan da Yunan tarafının Enosis isteği sebebiyle bir sonuç alınamamıştır.

1967 yılında Kıbrıs'ta Rauf Denktaş'ın Türkiye'ye gitmesi ve Makarios'un adaya dönmesi halinde tutuklanacağı ilan edilmiş ve Denktaş'ın, 31 Ekim 1967'de adaya girerken yakalanması ile yeni bir dönem başlamıştır. Gelişmeler Türkiye-Yunanistan arasındaki ilişkileri gerginleştirirken halklar arasında iş birliği yapma iradesine ağır bir darbe vurmuştur. Yunanistan, adaya yeni göçmenler göndermiş, asker sayısını artırmıştır. General Grivas

⁵¹ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1945-1999)*, Hv.Bas. ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 2006, s.95-103.

⁵² Cumhuriyet Gazetesi 09 Ağustos 1964; Tercüman 10 Ağustos 1964; Uçarol, **Siyasi Tarih**-2006,s.102,103; Ek-2 (Basında 1964 Türk Hava Harekâtı)

Uçağın düşmesi iki şekilde izah edilmektedir. Birincisi uçak tarafından bırakılan bombanın uçağa yakın patlaması ile tesirinden düştüğü hususu bir diğeri ise Rumlar tarafından düşürüldüğüdür.

⁵³ Emin Kurt, *Kıbrıs Şehidi Hv.Pl. Yzb. Cengiz TOPEL ve 1964 Kıbrıs Hava Harekâtı*, Hv.Bsm.ve Neş. Md.lüğü, Ankara, 2007, s.1-100.

⁵⁴ İlk defa 1916 yılında Kut'ül Ammare daha sonra Berlik ablukasında Batılı ülkeler tarafından uygulanan bu yöntem havacılığın milli hedeflerin gerçekleştirilmesinde oynadığı bir başka önemli roldür. (O.Y.)

komutasındaki Rum güçler, 15 Kasım 1967'de Geçitkale ve Boğaziçi'nde Türklere yönelik katliama başlamıştır. Bu gelişmeler üzerine adada bulunan TSK birimleri alarına geçerken Türk uçakları da ada üzerinde ikaz amaçlı uçuşa başlamıştır.⁵⁵

Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler, Türkiye'yi savaşın eşiğine getirmiştir. 17 Kasım 1967'de toplanan TBMM, hükümete savaş yetkisi vermiştir. Türk hükümeti, Yunanistan'a sert bir nota vererek, adada yer alan 20.000 civarındaki Yunan askerinin geri çekilmesini, Oniki Ada'da süren tahkimatın kaldırılmasını, General Grivas'ın görevden alınmasını, Türklerin zararının karşılanmasını ve adada bir daha olay olmaması için gerekli önlemlerin ivedilikle alınmasını istemiştir. Gerginleşen gelişmeler bir savaş riskine doğru şekillenmeye başlamıştır. Yunanistan Türkiye'nin notasını reddetmiş ve bu gelişme üzerine uluslararası boyutta gelişen soruna çözüm bulmak için ABD Başkanı Johnson, Cyrus Vance isminde bir özel temsilcisini göndermiş, bu temsilci ile Türkiye ve Yunanistan arasında görüşmeler yapılmıştır. Yine NATO Genel Sekreteri Manlio Brosio ile BM Genel Sekreteri U-Thant'ın özel temsilcisi Jose Rolz Bennet, Lefkoşe ve Atina'da arabuluculuk yapmışlardır. Yunanistan'ın yetkili makamları 29 Kasım 1967'de Türkiye'nin isteklerinin tamamını kabul ettiğini bildirmiştir. 28 Aralık 1967'de "Geçici Türk Yönetimi" kurulmuş, başkanlığına Dr. Fazıl Küçük, başkan yardımcılığına ise Rauf Denктаş seçilmiştir. Bu durum Atina ve Lefkoşe'de şaşkınlıkla karşılanmıştır. Olumlu bir sonuç elde edilememesi sebebiyle sorunların sürekli ve köklü bir halde çözümü için "Geçici Türk Yönetimi" adındaki "geçici" ibaresi 24 Nisan 1972'de kaldırılmıştır. 1970'li yılların başlarında adadaki sorunların çözümü için "beşli görüşme" yapılması gündeme gelmiştir. Bu beşli; Ankara, Atina, Rum ve Türk tarafları ile Birleşmiş Milletler'den oluşmuştur. Ancak Türkiye ile Yunanistan arasında çözülemeyen kıta sahanlığı sorunu sebebiyle 02 Nisan 1974'te görüşmeler kesilmiştir. 11 Haziran 1974'te başlayan görüşme bu defa da Rumlar arasında yaşanan gerginlik sebebiyle sonuçsuz kalmıştır.⁵⁶ 1974 yılına kadar adada aşırı silahlanma, Enosis Planı, Türklere yönelik tedhiş ve öldürme hadiseleri yaşanmış ve toplumlar arası ilişkiler kopmuştur.

15 Temmuz 1974 tarihinde Makarios'a karşı EOKA'cılar Rum Milli Muhafız Gücü'nü de yanlarına alarak bir ihtilal yapmışlar ve "Kıbrıs Cumhuriyeti" yerine "Kıbrıs Elen Cumhuriyeti"ni kurduklarını ilan etmişlerdir. Mahi Gazetesi'nin başyazarı Nikos Sampson, yeni cumhurbaşkanı ilan edilmiştir. Gelişmeler oldukça endişe vericidir. Türkiye Cumhuriyeti duruma sert tepki göstermiştir. Başbakan Bülent Ecevit, İngiltere Başbakanı H. Wilson ile bir görüşme yapmışsa da olumlu bir sonuç alamamıştır. Yunanistan'a durumun normalleştirilmesi yönünde verilen notaya da olumsuz cevap gelmiştir. Bu gelişmeler üzerine 20 Temmuz 1974 sabahında, Türkiye, Kıbrıs'a askerî müdahalede bulunmak üzere çıkarma yapmıştır. 20-22 Temmuz 1974 tarihleri arasında üç gün süren askerî harekâtın ilk evresi BM'nin ateşkes çağrısı ve Yunanistan'ın koşulsuz ateşkesi kabul etmesi ile sona ermiştir.⁵⁷ Taraflar arasında adada mevcut durumun çözümüne yönelik görüşmeler Türkiye-Yunanistan-İngiltere arasında Cenevre'de sürmesine rağmen Yunanların uzlaşmaya yanaşmaması sebebiyle sorun bir çözüme kavuşmamıştır. Türkiye, 25 yıldır süren Kıbrıs sorununu nihai bir çözüme kavuşturmak amacıyla ve adadaki askerî harekâtın mevcut durumu ile Türk toplumun güvenliğini sağlamaya yeterli olmadığı gerçeğinden hareketle 14-16 Ağustos 1974 tarihlerinde yeniden askerî harekât başlatmıştır. Harekât sona erdiğinde adanın %38'i Türk denetimine geçmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı, Türk Hava Kuvvetleri'nin yüksek performansı ve hava görevlerini zamanında

⁵⁵ Armaoğlu, a.g.e.2010, s.948-956; Davud Kapucu, "1974 Kıbrıs Hava Harekâtı", Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD) The Journal of International History Researches, 2020 4(2), s.85-87; Cihat Göktepe, "Kıbrıs Meselesi'nde Kriz Süreci ve Türkiye (1964-1974)", <https://www.ayk.gov.tr,s.1408>; Deniz Kurt- Yavuz Pehlivan-Erdal Korkmaz, Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kuvvetleri Cilt:III, Hv.Bas.ve Neş.K.lığı, Ankara, 2020, s.102..

⁵⁶ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.106-108

⁵⁷ Mehmet Gönübol-Ömer Kürkçüoğlu, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.570-580.

yapması, kesintisiz bir hava hâkimiyeti sağlaması ile başarılı bir şekilde sonuçlanmıştır. Harekât esnasında beş personel, on uçak, bir helikopter kaybedilmiştir. Barış Harekâtı'nın birinci aşamasında 819 hava görevi, ikinci aşamasında 211 hava görevi yapılmıştır. Hava Kuvvetleri'nin toplam görev çıkışı (sorti) 1.030 sorti olmuştur. Bu hususun, kara unsurunun zayıflığının minimumda kalmasına büyük etkisi olmuştur.⁵⁸ Bu durum, Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştiren 6. Kolordu Komutanlığı'nın komutanı Korgeneral Nurettin Ersin ve ona bağlı birlik komutanları tarafından ifade edilmiştir. Harekât ile Rum ve Yunan tarafın, 1950'li yıllardan itibaren savunma için hazırlık yaptığı açık olarak ortaya çıkmıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı, Türkiye Cumhuriyeti tarihi bakımından oldukça önemlidir. Cumhuriyet tarihinde hava, kara ve deniz kuvvetlerinin koordineli olarak icra ettikleri ilk sınır ötesi harekât olmuştur. Barış Harekâtı'nda, 500 civarında asker şehit olmuştur. Yine Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından icra edilen ilk sınır ötesi harekât olması bakımından Kıbrıs Barış Harekâtı'nın özel bir yeri vardır. Şüphesiz, kaybedilen on civarında uçağın ve oluşan maddi hasarların telafi edilmesi mümkündür. Ancak telafisi olmayan asıl kayıplar beş yetmiş hava personeliydi. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda, Türk Hava Kuvvetleri'nin yapmış olduğu harekât ile elde edilen kazanımlar oldukça önemlidir.⁵⁹

Kıbrıs sorununun çözüme kavuşmamasında Türkiye'nin, harekât süresinde yapmış olduğu uygulamalar dikkatle incelenmelidir. Birinci Barış Harekâtı tüm dünyada olumlu karşılanmıştır. Birinci harekât yapılırken Silahlı Kuvvetler'in, ordunun gerçeklerine ve askerlik sanatının gereğine göre harekât yapma konusunda kısıtları olmuştur. Hükümetin prensip ve direktifleri doğrultusunda bir harekât yapıldığı için, elde edilen arazi oldukça sınırlı olmuş, askerî birlikler namüsaait bir şekilde sıkışık bir alanda kalmıştır. Ne var ki, İkinci Barış Harekâtı'nda dünya kamuoyu derhal Türkiye aleyhine dönmüştür. Oysa birinci harekâttan sonra ikinci harekât, askerî bakımdan ve Kıbrıs'ın yapısı gereği bir zorunluluktur. Birinci harekâta yaklaşık %4'lük kesim alınırken, ikinci harekâta ele geçirilen toprak %34 olmuştur. Toplamda adanın %38'i kontrol altına alınmıştır. Bu durum, burada yaşayan Türk toplumunun güvenliğinin sağlanması ve Rum toplumunun da kendi içinde bütünlüğünün kurulması bakımından bir zorunluluktur. Barış Harekâtı'ndan günümüze 47 yıl geçmiş ve bu süre içerisinde taraflar arasında birçok görüşme yapılmıştır. Ne var ki Yunan ve Rumların istediği sonuç farklı olduğundan görüşmeler sonuca ulaşamamıştır. Görüşmelerde, Türkiye'nin ve Türklerin kazanımlarının geri alınması hedeflenmiştir.

Kıbrıs sorunu, Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafı sayesinde, önemli ölçüde Kıbrıs Barış Harekâtı ile belirli bir düzeye çekilmiş, akan kan durmuş ve Türklerin güvenlik endişesi mevcut hâlde sona ermiştir. Nihai hedefi Enosis olan Rumlar ve Yunanlar tarafından ise bu durum fırsatların kaçırılması olarak değerlendirilmiştir. Türkiye, Yunanistan'a karşı barışçıl bir politika yürütmekle birlikte, Yunanların ve Rumların, Türkiye karşıtı politikalarına karşı, askerî seçenekler dâhil, bölgede yeni oldubittilere meydan vermeyeceğini göstermek zorunda kalmıştır.⁶⁰

Kıbrıs Barış Harekâtı, sorunların diplomatik yönde çözümüne de zemin hazırlamıştır. Ancak tarafların görüşmelerinden kesin bir sonuç çıkmamıştır. Bu süreçte yaşananlar şöyle olmuştur: 13 Şubat 1975'te "Kıbrıs Türk Federe Devleti" kurulmuştur. Taraflar arasında görüşmeler kesintili de olsa sürdürülmüş ama bir sonuç almak mümkün olmamıştır. Rum tarafı Türklerin ayrı bir devlet olmasını kabul etmediğinden, çözüme yönelik herhangi bir gelişme

⁵⁸ Hv.K.K.İği, "Yeniden Yapılanma Dönemi(1952-1983)", Hava Kuvvetlerinin 90. Altın Yılı, Sayı 338, Ankara, 2000, s.66-68; Gnkur.ATASE Bşk.İği, Cumhuriyetin 60. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, Ankara, 1984, s.41; Osman Yalçın, Türk Hava Kuvvetleri Teşkilatlanma Tarihi (Cumhuriyet Dönemi), Gazi Üniv.Sos.Bil.Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s.237-240; Kurt-Korkmaz, a.g.e. C-III,s.142.

⁵⁹ Davud Kapucu, "1974 Kıbrıs Hava Harekâtı", Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD) The Journal of International History Researches 2020 4(2), s.89-95.

⁶⁰ Osman Yalçın, T.H.H.S.T.Türk Hava Harp Sanayii Tarihi, s.278,279.

olmamıştır. Türk tarafı sorunun çözüme kavuşmaması karşısında, 15 Kasım 1983 tarihinde “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”ni kurmuştur. Bir açıklama ile Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurulduğu tarih önünde dünyaya ilan edilmiştir. Rauf Denktaş kurucu cumhurbaşkanı olmuştur. Kurulan bu yeni ve bağımsız devlet, Türkiye Cumhuriyeti ve Bangladeş tarafından tanınmış; ancak Batılı ülkeler bu duruma tepki göstermiştir. BM Genel Kurulu’nda, kararın geri alınması oylanmış; bir olumsuz, bir çekimser ve 13 kabul oyu çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Denktaş, bir konuşma yaparak kararı, “Tek yanlı, kabul edilemez, peşin hükümlü.” olarak değerlendirmiştir.⁶¹ Kıbrıs meselesinde ortaya çıkan önemli bir gerçek de haklı olunmasına rağmen uluslararası alandaki önyargıların değiştirilememesidir.

Bir diğer husus da Avrupa Birliği’nin konuya olan yaklaşımıdır. AB, Kıbrıs’ı sınırlarının ulaşması gereken bir yer olarak görmektedir. Akdeniz’in doğusunda bu suretle etkinlik kazanılmak istenmektedir. Bu nedenle Rumlar daima desteklenmiş, hukuken yanlış olmasına rağmen Rum kesimi birliğe alınmıştır. Annan Planı’na Rumlar hayır, Türkler evet demesine rağmen Avrupa’nın bakışında bir değişiklik olmamıştır. 2011 yılı başında Alman Başbakanı Merkel’in Kıbrıs’a yapmış olduğu ziyaret oldukça dikkate değer geçmiştir. Merkel, daha önce Türklerin çözümün tarafı olduklarını söylemesine rağmen bu ziyarette Türkleri çözümsüzlükle suçlayabilmiştir.⁶² Anlaşılan odur ki, liderler gerçeklerden ve toplumların haklarından öte kendi coğrafyalarının çıkarını dikkate almaktadırlar. Bu husus zaten bilinmeyen bir siyaset değildir. Sonuçta Türkler, büyük baskı ve şiddete maruz kalmışlar; Türkiye kuşatılmak istenmiştir. Türkiye’nin, sorunun çözümü için sarf ettiği bütün barışçıl çabalarına, rağmen Yunanistan’ın nihai hedefi Enosis olduğundan çözüm arayışları sonuca ulaşmamıştır. Türkiye, garantörlük haklarını kullanarak bölgede barışı yeniden egemen kılmıştır. Bu durumda “Kıbrıs kimin sorunudur?” sorusu hala önem taşımaktadır.

2. Ege Adalarının Yakın Dönem Tarihi

Yunanistan, Ege Denizi’ndeki adalara fırsatları kullanarak kolaylıkla sahip olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında iki ülke arasında yaşanan önemli bir gerginlik sebebi, Ege Denizi’ne Yunanistan’ın tamamen egemen olma politikası ve bu fiili oldubittiye Türkiye’nin tepki göstermesi olmuştur.

Yunanlar, uzun yüzyıllar Osmanlı İmparatorluğu’nun idaresinde yaşadıkdan sonra bağımsızlıklarını elde ederek Yunanistan’ı kurmuştur. 1829 Edirne Antlaşması sonrasında, Yunanistan’ın kurulması aşamasında bazı Ege adaları Yunanistan’a verilmiştir. Yunanistan burada bazı adalara yerleştikten sonra diğer adaları da ele geçirmek için çalışmıştır.

Konumuz günümüz Yunanistan-Türkiye sorun sahaları olmasına rağmen, kuruluşundan bu yana Yunanistan’ın Türkiye’ye yönelik politikasının öz itibarıyla anlaşılması önemlidir. Bu bakımdan Yunanistan’ın Ege Denizi’nde, 190 yıllık politikaları ile elde ettiği sonuçlar dikkate değer niteliktedir. Yunanistan, kuruluşundan itibaren askerî bir performans göstermeden; 1830, 1881, 1913 ve 1947 tarihlerinde Türkiye aleyhine sürekli toprak kazanımında bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, Rusya ile savaşmış olmasına rağmen Berlin Antlaşması’nın 24. maddesi ile Teselya’yı Yunanistan’a vermek durumunda kalmıştır.⁶³ 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) sonunda Yunanistan da barış masasına sınır düzenlemeleri kapsamında dâhil edilmiştir.⁶⁴ Ancak sorunun iki ülke arasında çözümlenmesi Berlin Antlaşması’nda imza altına alınmış, sorunun çözülememesi halinde büyük devletlerin garantörlüğü antlaşmada yer almıştır. Yunanistan bütün Epir ve Teselya’nın bu kapsamda kendisine verilmesini istemiştir. Bu talep Osmanlı devleti tarafından kabul edilmemiştir. Sorun küçük çaplı çatışmaya kadar

⁶¹ Armaoğlu, a.g.e.-2010,s.1140-1145..

⁶²<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/merkel-kibristaki-cozumsuzlugun-sorumlusu-turkler-16735716..>
E.T.:11.02.2021).

⁶³ Arzu Terzi, Osmanlı-“Yunan Sınır Anlaşmazlığı Etnasında Bir Dahili İstikraz Teşebbüsü”, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Prof.Dr.Cengiz Orhonlu Hatıra Sayısı,S.12, İstanbul, 1998, s.358-361.

⁶⁴ Arzu Terzi, Osmanlı-“Yunan Sınır Anlaşmazlığı Etnasında Bir Dahili İstikraz Teşebbüsü”, s.357.

büyümüş ve Avrupa devletlerinin araya girmesi ile 24 Mayıs 1881 tarihinde Teselya ve Epir'in Narda Kasabası'nın Yunanistan'a verilmesi kararı ile antlaşma yapılmıştır.⁶⁵

Osmanlı İmparatorluğu bu dönemde iki ülke arasında meydana gelecek bir savaş ihtimaline karşı Kurmay Albay Mehmet Şakir Beyi, Ege adaları hakkında mevcut durumun tespiti ve alınması gereken tedbirleri değerlendirmesi maksadıyla inceleme yapmak üzere görevlendirmiştir. Albay Mehmet Şakir Bey, adaları incelemiş, nüfus dağılımı, kolluk kuvvetleri, ekonomik durum, halkın aidiyet duygusu, Yunanistan'ın Osmanlıya yönelik faaliyetini içeren bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmadan anlaşıldığına göre adaların, Müslüman Türk nüfusu %2-10 arasında değişmektedir. Halkın Osmanlı'ya aidiyet duygusu kalmamıştır. 80.000 nüfuslu Sakız Adası'nda idareciler dâhil 1.500 Türk, 37.000 nüfuslu Rodos'ta 3.000 Türk, 125.000 nüfuslu Midilli'de 15.000 Türk, 32.000 nüfuslu Limni'de 3.000 Türk yaşamaktaydı. Albay Mehmet Şakir incelemelerinde Rodos'un yakınlarındaki Sömbeki Adası'nın, devlete en fazla bağlı olan ada olduğu bilgisini alarak Paskalya'nın ilk günü Sömbeki'ye gelmiştir. Burada halkı ellerinde birer Yunan bayrağı ile top, tüfek ve tabanca ateşleyerek kutlama içinde bulunduğunu belirtmiştir. Hatta papazların isteği ile oluşturulan bir kuleye, Yunan Kraliçesi'nin resminin asıldığı haberini almıştır.⁶⁶ Ege adalarının elden çıkışında yaşanan olaylar; dönemin politik, iktisadi, askerî ve diplomatik alandaki olumsuz gelişmeleriyle doğrudan ilgilidir. Nitekim Albay Mehmet Şakir yapmış olduğu değerlendirmede, adaların 10-15 kişilik zaptiye kolluk gücü ile güvenliğinin sağlandığını; halkın bu insanları bir kayığa bindirerek adadan göndermesi ve Yunan bayrağının çekilmesi halinde yapılacak fazla bir şey kalmayacağını ifade etmiştir. Öneri olarak adalara asker gönderilmesi ve asker sayılarının artırılmasını teklif etmiştir.

Balkan Savaşları sonunda fiilen Oniki Ada, Bozcaada, Gökçeada ve Meis dışındaki adalar Yunanistan'ın eline geçmiş ve bu durum Lozan Antlaşması ile kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti-İtalya arasında meydana gelen Trablusgarp Savaşı sonrasında Oniki Ada'nın geçici olarak İtalya'da kalması kararlaştırılmıştır. Ancak İtalya bu adaları, Türkiye'ye teslim etmemiş; Lozan Antlaşması ile bu fiili durum kabul edilmiştir.⁶⁷ İkinci Dünya Savaşı öncesinde İtalya'nın, Akdeniz'de güç merkezi olma ve Roma İmparatorluğu'nu yeniden ihya politikası İngiltere'nin çıkarları ile çelişiyordu. Bu gelişmeler üzerine İngiltere, Ege adaları ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Savaş yıllarında adalar bir dönem Almanların eline geçmiştir. Almanlar, Türkiye'yi savaşa çekebilmek için adaları pazarlık konusu yapmıştır. Almanların çekilme sürecinde yine Türkiye'ye Oniki Ada'nın verilmesi gündeme gelmiştir. Arşiv belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla, İngiltere buradan askerî operasyon yapılacağı ve adaların kullanılacağı gerekçesiyle bu duruma karşı çıkmıştır. Türkiye ise bu zaman diliminde her şartta tarafsız kalmak istediği için kudreti olmasına rağmen bir krizin tarafı haline gelmek ve savaşın tarafı olmak istememiştir. Yunanistan'ın çıkarları da İngiltere ile örtüştüğünden amaç birliği meydana gelmiştir. Savaş sonrasında Oniki Ada, Yunanistan'a devredilmiştir.⁶⁸

2.1. Lozan Antlaşması ve Sonrasında Adaların Durumu ve Silahsızlandırılması Konusu

Lozan Antlaşması'nda sınır konusu tartışılmıştır. Türk-Yunan sınırı; Trakya ve Kuzey Ege adaları olarak iki kısımda toplanmaktadır. Sınırlar konusu, ülke ve askerlik sorunlarını görüşmekle görevli Birinci Komisyon'da tartışılmıştır. Türk tarafın görüşünü İsmet Paşa, 22 Kasım 1922 tarihli toplantıda ifade etmiştir. Türk tezine göre; Doğu Trakya'da, Meriç'in

⁶⁵ Ali Fuat Örenç, "Berlin Konferansı Sonrası Osmanlı-Yunanistan Hudut Müzkerelerinde Ege Adaları'nın Askerî Durumu (1880-1881)", Sayı 10, Yıl:5/2006, İÜ. AİTE Dergisi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, İst.Ünv.Yay., İstanbul, 2006, s.168-174.

⁶⁶ Ali Fuat Örenç, "Berlin Konferansı Sonrası Osmanlı-Yunanistan Hudut Müzkerelerinde Ege Adaları'nın Askerî Durumu (1880-1881)", s.175-195

⁶⁷ Ergün Aybars, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 6. Baskı, Adalet Matbaacılık, İzmir, 1998, s.365,366.

⁶⁸ Hazal Papuççular, Türkiye ve Oniki Ada 1912-1947, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, s.194-2018.

Karadeniz'den çıkıp denize döküldüğü yer yani 1913 yılı sınırı esas alınmalıdır. Kuleliburgaz-Mustafa Paşa ve Karaağaç Türkiye'de kalmalıdır. Batı Trakya'da ise halkoyu ile karar verilmelidir. Yunan tarafı, Meriç Irmağı'nı sınır kabul etmekle birlikte, Batı Trakya'da Türkiye'nin söz hakkı olamayacağını savunmuştur. Türkiye, 1913'te terk ettiği Batı Trakya'yı geri alamayacağını anlamış ve Trakya sınırı, Meriç'in akım yolu olarak Lozan'ın 2. maddesinde belirtilmiştir. Trakya sınırının her iki taraf için de otuzar kilometre askersizleştirileceği belirtilmiştir.⁶⁹

Türk tarafının, adaların geçmişte Türklerin elinde olduğu, Anadolu'nun bir parçası olduğu ve güvenlik açısından da Türkiye'ye ait olmasının gerekli olduğu tezine karşı Venizelos halkın çoğunun Rum olduğu ve son askerî hareketin adalardan değil İzmir'den yapıldığı tezini sunmuş; adaların Türkiye dışında bir devlette olmasının Türkiye'nin güvenliği için sorun olmadığını savunmuştur. Türkiye, adaların Yunanistan'ın yayılmacı emellerine karşı silahsızlandırılması ve burada ayrı bir siyasi yapı kurulması gerektiğini savunmuştur. Görüşmeler neticesinde, 17/30 Mayıs 1913 tarihli Londra Anlaşması da dikkate alınarak; İmroz ve Bozcaada dışında Kuzey Ege adaları Yunanistan'a bırakılmıştır. Ancak bu adaların silahsızlandırılması ve burada askerî birimler oluşturulmaması şartı getirilmiştir. Türklere verilen adalarda, can ve mal güvenliği yerel halktan oluşan bir birimce sağlanacaktır. Görüşmelerde bir Milletler Cemiyeti üyesinin atanması fikri söz konusu olmuştur. Ancak Türkiye bunu kabul etmemiş ve bu yerel yönetim de hiçbir zaman uygulanmamıştır.⁷⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İtalya'nın yenilgisi sonucu koşulsuz teslim olması istenmiştir. Tam bu esnada New York'ta toplanan Oniki Ada temsilcileri Yunanistan ile birleşmek istediklerini açıklamışlardır. 28 Ekim 1940-26 Nisan 1941 tarihleri arasında Yunanistan, Almanya tarafından işgal edilmiştir. 8 Eylül 1943 tarihinde İtalya ateşkes istediği zaman Oniki Ada Valisi, İngiltere'ye katıldığını açıklamıştır. Bu gelişme üzerine İtalya ve Alman askerleri arasında üç ay süren bir çatışma sonunda adaların hâkimiyeti Almanlara geçmiştir. Almanlar, Ege Denizi'nde hâkimiyeti ele geçirdikten sonra Oniki Ada'yı, Türkiye'nin savaşa girmemesi için bir koz olarak ellerinde tutmaya özen göstermişlerdir. 1944 yılında Almanlar, savaşı kaybetmeye başlamış, bunun üzerine adaları Türkiye'ye vermeyi teklif etmişlerdir. Türkiye ise İngiltere'ye durumu bildirmiştir. İngiltere de adaları kendisinin işgal edeceğini belirtmiştir. Adalar 1945 yılı başlarında İngiltere tarafından işgal edilmiş ve 8 Mayıs 1945'te burada İngiliz askerî yönetimi kurulmuştur.⁷¹

İngilizlerin adalarda askerî yönetimi kurmasından beş gün sonra Yunanistan adalar üzerinde hak iddia etmiş ve adaların kendisine verilmesi için girişimde bulunmuştur. İngiltere, adaların yönetiminin her safhasında Yunanistan'a görevler vermiş ve Yunanlar 1945 yılında fiilen adalar üzerinde askerî varlıklarını tesis etmeye başlamışlardır. İngiltere ise yaptığı açıklamada Oniki Ada, Rodos ve Meis'i Yunanistan'a vermeyi planladıklarını; ancak nihai durumun barış antlaşması sonrası belli olacağını belirtmiştir. 25 Nisan 1946 tarihinde Paris'te toplanan ve Türkiye'nin temsil edilmediği konferansta, İngiltere'nin önerisi ile adalar Yunanistan'a verilmiştir. Yine Paris'te, İtalya ile 10 Şubat 1947'te imzalanan barış antlaşmasınının 14. maddesiyle Meis ve Oniki Ada Yunanistan'a verilmiştir.⁷²

⁶⁹ Esra S.Değerli, "Lozan Konferansı Sürecinde Türkiye'nin İzlediği Dış Politika ve Lozan'dan Kalan Dış Politika Meseleleri", Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi 2, (Edt.:Mustafa Bıyıklı),Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2008,s.144-147.

⁷⁰ Melek Fırat, Türk Dış Politikası Cilt 1. 1919-1980, (Edt.Baskın ORAN), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.326-329; Sertaç Hami Başeren-Ali Kurumahmut, Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar, SAEMK, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003, s.112; Rifat UÇAROL, Siyasi Tarih (1789-2010), 8. Basım, DER Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.528,529.

1913 Londra Antlaşması ile Girit adası dışındaki adaların eleceğinin kararını 6 büyük devletin vermesi kararlaştırılır. Bu devletler Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışındaki adaları Yunanistan'a verirler. (OY).

⁷¹ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.119, 120

⁷² Oran,a.g.e.,s.582-584; Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.120-122.

Lozan Barış Antlaşması'nın 12. maddesine göre; "Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin... 13 Şubat 1914 günü Yunan Hükümetine bildirilen karar, işbu antlaşmanın İtalya'nın egemenliği altına konulan ve on beşinci maddede yazılı olan adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak koşulu ile doğrulanmıştır." Yine Lozan Antlaşması'nın 13. maddesinde, "Barışın korunmasını sağlamak amacı ile Yunan Hükümeti, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında aşağıdaki önlemlere saygı göstermeyi yükümlenir." denmiş ve "Bu adalarda hiçbir deniz üssü ve hiçbir istihkâm kurulamayacaktır." hükmü getirilmiştir. Bir diğer dayanak, 1923 Lozan Boğazlar Sözleşmesi'dir. Sözleşmenin 4. maddesi hükmüne göre, "Ege Denizi'nde, Semadirek, Limni, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları" askerden arındırılacaktır. Sözleşmenin 6. maddesinde ise, askerden arındırma şartları ve statü belirlenmiştir. Yine 1947 yılına ait Paris Barış Antlaşması'nın 14. maddesi ile XIII. eki uyarınca Oniki Ada'nın en ileri biçimde askerden arındırılması öngörülmektedir. Bu adalarda her türlü askeri üs, tesis ve tahkimat yasaklanmakla kalmamakta, ayrıca, askeri eğitim ve silah üretimi de yasaklanmaktadır."⁷³

Kıbrıs sorunun ortaya çıkmasından itibaren Yunanistan; Ege Denizi'nde bulunan ve 1947 Paris Antlaşması ile Türkiye'ye geçen Rodos ve Oniki Ada'yı antlaşmanın hilafına silahlandırmaya başlamıştır. Türkiye, gelişmeler üzerine Yunanistan'a 29 Haziran 1964, 7 Nisan 1969 ve 4 Nisan 1970 tarihlerinde nota vermiş; 1974 yılında Yunanistan'ın girişimini uluslararası alanda da gündeme getirmiştir.⁷⁴ Yunanistan, adaların silahlandırılmadığı konusunda Türkiye'yi temin etmeye çalışmış ve askerî varlığın artırılması ile şartların değiştiğini ve Yunanistan'ın güvenliği gerekçesiyle tedbir alındığını savunmaya başlamıştır. 1947 Paris Antlaşması'nın ise Türkiye'yi ilgilendirmedeğini iddia etmiştir.⁷⁵

Son olarak Limni Adası'nın Yunanistan tarafından silahlandırılması ve Yunanistan'ın NATO tatbikatlarında Limni'nin dâhil edilmediği hiçbir tatbikata katılmayacağını açıklaması başka bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye ise Limni'nin statüsünün değiştirilmesine müsaade edilmeyeceğini açıklamıştır.

2.2. Kıta Sahanlığı ve Yunanistan'ın Karasularını On İki Mile Çıkarma Girişimi

Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan bir başka sorun, Yunanistan'ın, kıta sahanlığını 12 mile çıkarma girişimidir. Lozan Antlaşması ile Ege Denizi'ndeki karasuların genişliği üç mil olarak belirlenmiştir. Bu limiti Yunanistan 1936, Türkiye 1964 yılında altı mile çıkarmıştır. Yunanistan'ın zaman zaman karasularını altı milden 12 mile çıkaracağını açıklamasına, Türkiye şiddetle karşı çıkmıştır. Yunanistan bu kararını, Türkiye'nin taraf olmadığı 1982 yılında imzalanan 3. Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dayandırmak ve hukuki bir zemine oturtmak istemektedir. Burada her devletin karasularını belirleme hakkına sahip olduğu ve bu miktarın 12 mili aşamayacağı belirtilmektedir. Oysa bu kararın tek taraflı olamayacağı ve her yerde de uygulanamayacağı açıktır. Kaldı ki, 12 mil azami bir rakamdır. Dolayısıyla doğal bir hak olarak görmek mümkün değildir. Türkiye doğal olarak bu duruma tepki göstermiştir. Nitekim 8 Haziran 1995 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) bulunan tüm parti temsilcilerinin ortaklaşa hazırladığı bildiriyle Yunanistan'ın Ege'de karasularını 6 milin ötesine çıkarması halinde, bu durumun savaş sebebi sayılacağı ilan edilmiştir.⁷⁶

Oniki Ada, Yunanistan'a verilmiş; ancak bu adaların silahlandırılmayacağı, burada askerî üsler kurulamayacağı hatta Lozan Antlaşması'ndan değişik olarak adaların çevresindeki bitişik adaların da silahtan ve askerden arındırılması gerektiği belirtilmiştir. Bu antlaşma ile

⁷³ http://www.turkishgreek.org/ikili_iliskiler/uyusmazliklar/ege-denizine_iliskin_uyusmazliklar/adalarin_silahlandirilmas_sorunu, (E.T.:24.05.2021).

⁷⁴ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.122.

⁷⁵ Mehmet Gönübol-Ömer Kürkçüoğlu, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.588.

⁷⁶ Armaoğlu,a.g.e.-2010,s.999.

Yunanistan, Ege’de bulunan büyük adalara sahip olmuştur. Bozcaada ve Gökçeada ise Türkiye’nin önemli adaları durumundadır. Türkiye, Anadolu sahilinde bulunan 104 küçük adaya sahip olmakla birlikte bunların 84 tanesinin yüzölçümü 1 km²’nin altındadır. Gökçeada, Bozcaada ve Uzunada 25 km²’nin üzerinde; 17 ada ise 1-25 km² arasındadır. Yunanistan, Ege adalarına kuzeyden güneye bir yay gibi sahip olduktan sonra burada Türkiye’nin varlığını yok saymaya başlamıştır. Bu durum ise Ege sahillerinden uzaklaştırılmak istenen Türkiye için kabul edilmez bir durum olarak ortaya çıkmış ve Yunanistan’ın girişimlerinin engellenmesi için tedbirler alınmaya başlanmıştır. Mevcut durumda Ege Denizi’nin %49’u uluslararası sular, %43,6’sı Yunan karasuları ve %7,4’ü Türk karasularıdır. Türkiye’nin, Yunanistan’ın isteğini kabul etmesi halinde Ege’de karasuları varlığı %8,5 olarak sınırlanacak; Yunan karasuları %64,1’e yükselirken, uluslararası sular ise %37,3’e düşecektir. Yunan tezinin kabulü halinde Türkiye, Ege Denizi’ne çıkamayıp Anadolu topraklarında sıkışıp kalmak zorunda kalacaktır.⁷⁷

Türkiye, Ege’de karasuların 12 mile çıkmasını yukarıda belirttiği üzere hareket alanının oldukça kısıtlanacağı gerekçesiyle kabul etmemiştir. Kara ve deniz ulaşımında meydana gelecek olumsuzluklar da dikkate alındığında Türkiye 12 mili savaş sebebi sayacağını 1976 yılında açıkça ilan etmiştir.⁷⁸

Ege’de kıta sahanlığı sorunu 1960’lı yıllardan itibaren bazı önemli krizlere neden olmuştur. Yunanistan, Ege Denizi’nde 1961 yılından itibaren bazı firmalara petrol arama izni vermeye başlamıştır. İlk zamanlarda, Ege’nin kuzey ve batı kıyılarını kapsarken, Yunan ruhsatları daha sonra Türk tarafını da kapsamaya başlamıştır. Yunan görüşüne göre Türk-Yunan sınırı Anadolu yakası ile Anadolu’ya en yakın Yunan adalarının tam ortasındaki hattan geçmektedir. Bu durumda Ege Denizi, tamamen Yunan etkisi altında kalmaktadır. Dolayısıyla bu durum Türk-Yunan sorunun temelini oluşturmaktadır. Sorunun başlangıcı Ege kıta sahanlığı sınırları ve bu sınırların saptanması anlaşmazlığıdır.

Türkiye’nin, Ege’nin bazı alanlarında petrol araması için “Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı”na ruhsat vermesini ise Yunanistan 7 Şubat 1974’te protesto etmiştir. Bu gelişme üzerine ülkeler arasında notalar verilmeye başlanmıştır. Sorunu, Yunanistan, 1958 Cenevre Antlaşması’na bağlamış ve adaların da kıta sahanlığı olması gerektiğini, Türkiye’nin kıta sahanlığın ise yalnız Anadolu kıyılarından ibaret olduğunu iddia etmiştir. Türkiye ise Cenevre Antlaşması’nı imzalamadığından bunu kabul etmemiş ve adaların, Anadolu’nun uzantısı olması sebebiyle kıta sahanlığının olamayacağını; Ege Denizi’nin geniş deniz yatağında Türkiye’nin de hakları olduğunu savunmuştur. Yunanistan, en doğuda bulunan adalara göre kıta sahanlığı tespitini istemektedir. Türkiye ise Ege’nin kendisine ait özelliği nedeniyle orta bölgeden bir hat çizilerek buna göre bir antlaşma yapılmasını istemektedir.⁷⁹ Kıta sahanlığı ile ilgili olarak ülkeler arasında zaman zaman sorunlar yaşanmıştır.⁸⁰ Sovyetler Birliği de adaların kıta sahanlığı olmayacağını savunmuştur. Benzeri sorunlar Arjantin ile İngiltere’nin arasında sorun teşkil eden ve 1982 yılında savaşa sebep olan Falkland (Malvinas) Adaları⁸¹ ve İngiltere ile Fransa arasında sorun olan Manş Takımadaları konusunda da yaşanmıştır. İngiltere, adalarla Fransa sınırı arasında bir kıta sahanlığı olmasını savunurken; Fransa iki ülke arasında ortak bir hat olmasını savunmuştur. Konu, Uluslararası Hakem Mahkemesi’ne taşınmış ve mahkeme Fransa’yı haklı bulmuştur. Görüldüğü gibi Türkiye iddialarında yalnız değildir. Dünyada birçok benzer uygulama Türkiye’nin savunduğu şekilde cereyan etmiştir. Yunanistan, benzer şekilde görüşmelerin yapılmasını kabul etmemekte ve Ege’de fiili bir durum oluşturmak istemektedir.

⁷⁷ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.128; Armaoğlu, a.g.e.-2010, s.1002.

⁷⁸ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.128.

⁷⁹ Mehmet Gönübol-Ömer Kürkçüoğlu, Olaylarla Türk Dış Politikası, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s. 580-582.

⁸⁰ 1920’de yapılan uluslararası bir antlaşma ile Norveç’in kuzeyinde yer alan Svalbard Takımadaları bu ülkeye verilmiştir. Ancak adaların silahlandırılmaması ve çevre ülkelerin adaların doğal kaynaklarından eşit olarak yararlanması karar altına alınmıştır.

⁸¹ Oktay Zaif, Hava Harp Tarihi, HHO Dekanlığı, İstanbul, 2009, s.257-265.

Bu gelişme üzerine Türkiye 1974 tarihinde “Çandarlı”, 1976 yılında sorunların devam etmemesi üzerine “MTA Sismik-1” ve “Hora” isimli gemilerle Ege’de Maden Teknik Arama Enstitüsü (MTAE) uzmanlarının görev aldığı çalışmalar yapmıştır. Ancak Türk çalışanlar, Yunan deniz ve hava unsurları tarafından sürekli taciz edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine, BM Güvenlik Konseyi 25 Ağustos 1976’da aldığı bir karar ile Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların görüşmeler yolu ile çözülmesini tavsiye ederken, Uluslararası Adalet Divanı 11 Eylül 1976’da aldığı bir kararla Türkiye’nin, Ege’de petrol arama girişiminin durdurulması talebini reddetmiştir. Bu gelişmeler ile Yunanistan Ege Denizi üzerinde tek başına hak iddia edemeyeceği gerçeğini kabullenmek zorunda kalmıştır.⁸² Türkiye’nin zor zamanlarında sürekli bir yayılmacı politika izleyen Yunanistan, barış dönemlerinde manevralarında başarılı olma gücünü kaybetmiştir.

Türkiye, 12 mil kararını kabul etmeyeceğini, birçok uluslararası platformda açıklamıştır. Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan gelişmeler uluslararası birçok platformda gündeme gelmiştir. Ege kıta sahanlığı ve FIR Hattı sorunlarını çözmek için 17 Mayıs 1975’te Roma’da dışişleri bakanları, 31 Mayıs 1975’te Brüksel’de başbakanlar toplanarak Brüksel Deklarasyonu’nu imzalamış ancak bir gelişme sağlanamamıştır.⁸³

3 Kasım 1976 tarihinde iki ülke arasında yeniden diyalog kurulmuştur. 11 Kasım tarihinde Bern’de Ege konusunda Türk-Yunan ön anlaşması imzalanmıştır. Bundan sonra Avrupa’nın muhtelif şehirlerinde toplantılar yapılmıştır. 11 Mart 1978’de Türk ve Yunan Başbakanları Montreux’de bir araya gelerek sorunun çözümü için aralarında görüşmelere ve görüşmelerin sürdürülmesine karar vermelerine rağmen beklenen sonuç alınamamıştır. 19 Aralık 1978 tarihinde, Lahey Adalet Divanı, Yunanistan’ın talebini değerlendirmiş ve yetkisizlik kararı vermiştir.⁸⁴

2.3. Yunanistan’ın NATO Askeri Kanadından Ayrılması ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler

Yunanistan, Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında NATO’nun askerî kanadından ayrılmıştı. 13 Eylül 1974 tarih ve 1152 sayılı Notam ile Ege üzerinde sivil hava trafiği Yunanistan tarafından engellenmiş durumdaydı. Türkiye ise 4 Ağustos 1974 tarih ve 714 sayılı Notam ile Ege’yi kuzey-güney ekseninde ortadan bölerek Türkiye sınırlarına 50 mil kala hava araçlarının bildirim yapması gerektiğini deklere etmiştir. Yunanistan, Haziran 1977’de yeniden NATO’nun askerî kanadına dönmek için müracaat etmiştir. Türkiye tarafından bu talebi önce kabul edilmemiştir. İki ülkenin Ege üzerindeki hava sahasından kaynaklanan sorunlarının çözülmesi için ABD’nin etkili olduğu NATO’nun Başkomutanı General Haig tarafından yapılan girişimler sonuç vermemiştir.⁸⁵

1979 yılında NATO Başkomutanlığına General Rogers’ın atanması ile birlikte taraflar arasındaki görüşmelerde bazı gelişmeler olmuştur. Her iki ülke de notamlarını geri çekmiştir ve Ege üzerinde sivil hava uçuşları yeniden başlamıştır. Türkiye’nin vetosunu çekmesiyle Yunanistan 20 Ekim 1980 tarihinde yeniden NATO askerî kanadına kabul edilmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin 1981 yılı sonunda yapılan Yunan seçimlerini kazanan Papandreou liderliğindeki PASOK’un iktidara gelmesiyle yeni bir süreç içerisine girdiği görülmektedir.⁸⁶

3. Türkiye-Yunanistan Hava Sahası (FIR- Flight Information Region) Sorunu

⁸² Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1945-1999), s.125,126.

⁸³ Armaoğlu,a.g.e.-2010,s.1000.

⁸⁴ Oran,a.g.e.,S.750-756: <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr> (E.T.:22.05.2021).

⁸⁵Armaoğlu,a.g.e.-2010,s.1003,1004; <http://www.turkishgreek.org/> ikili ilişkiler/uyusmazliklar/ege-denizine iliskin uyusmazliklar/adaların silahlandırılmas sorunu, (E.T.:24.05.2021).

⁸⁶ Armaoğlu,a.g.e.-2010, s.1003,1004.

FIR bir kelime grubu kısaltması olup “Flight Information Region” yani “Uçuş Bildirim Bölgesi” anlamına gelmektedir. Havacılığın gelişmesiyle birlikte sivil havacılığın belirli bir nizam içerisinde yürütülmesi ve uçuş güvenliğinin sağlanabilmesi öne çıkmıştır. Uluslararası alanda ortak düzenlemelerin yapılması amacıyla 1944’te Chicago Sözleşmesi ile Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (International Civil Aviation Organization-ICAO) kurulmuştur. Sözleşme ile sivil havacılığın güven içerisinde sürdürülmesi için FIR olarak isimlendirilen denetim alanları oluşturulmuş ve 1952’de İstanbul’da ICAO tarafından düzenlenen toplantıda alınan bir kararla, Ege’deki FIR sorumluluğu Yunanistan’a verilmiştir. Ancak Yunanistan’ın, FIR’ı zamanla bir hava egemenliği olarak görmesi, doğal olarak Türkiye’nin tepki göstermesine neden olmuştur. Bu durum 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında iki ülke arasında yeni bir soruna dönüşmüştür.⁸⁷ Yukarıda bahsedildiği gibi Yunanistan 1936 yılında karasularını üç mil yerine altı mil olarak düzenlerken, 1964 yılında Türkiye de karasularını üç milden altı mile çıkarmıştır.⁸⁸

Türkiye-Yunanistan arasındaki önemli bir sorun 1974 yılında gündeme gelen Ege hava sahası sorunu olmuştur. 1950 yılına kadar İtalya’nın doğusu ile Türkiye’nin doğusu arasındaki hava sahasının sorumluluğu Türkiye’ye aittir. 1950 yılında İstanbul’da toplanan Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) Ege Denizi’nin ortadan ikiye bölünmesini, FIR Hattı’nın doğu kısmının Türkiye’ye, batı kısmının ise Yunanistan’a verilmesini önermiştir. Ne var ki, Türkiye bu konuyu önemsememiş ya da önemini anlayamamıştır. Bu gelişme üzerine, FIR Hattı Anadolu karasularından geçirilerek 1952 yılında Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü Konseyi’nde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.⁸⁹ Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında, 6 Ağustos 1974’te 714 sayılı yeni bir FIR Hattı tespit ederek Türkiye sınırlarına 50 mil kala yabancı uçakların kimlik bilgisi vermesi gerektiğini tüm dünyaya deklere etmiştir. Bu gelişme üzerine Yunanistan da 16 Ağustos 1974 tarihli 1066 sayılı ve 13 Eylül 1974 tarihli 1152 sayılı notamlar ile Ege Denizi’nin hava sahasını tamamen kapatmıştır. Dolayısıyla Türk askerî ve sivil uçaklarına da kapatmış bulunuyordu. Bu durum yeni bir soruna neden olurken, 1975 yılında yine garip bir uygulama ile Yunanistan diğer ülkelerin de kabul etmeyeceği yeni bir sorun daha çıkarmıştır.⁹⁰

Yunanistan 1931 yılında, o tarihte karasularının genişliği üç deniz mili olmasına karşın, ulusal hava sahasını 10 deniz mili olarak deklare etmiştir. Yunanistan daha sonra 1936 yılında karasularını günümüzde uyguladığı altı deniz miline çıkartmıştır. Bu nedenle Yunanistan’ın ulusal hava sahasının 10 deniz mili olduğu iddiasının uluslararası hukuk çerçevesinde savunulabilir bir yanı bulunmamaktadır. Yunanistan’ın altı deniz mili genişliğinde olan karasuları ile 10 deniz mili olarak deklare ettiği yeni karasuları ve ulusal hava sahası arasında kalan dört (7.,8.,9. ve 10. deniz mili) saha, uluslararası hava sahasıdır. Yunanistan’ın 10 deniz mili genişliğindeki hava sahası iddiası uluslararası alanda ve Türkiye tarafından tanınmamaktadır.⁹¹ Bu talebe, Türkiye dâhil hiçbir ülke uymamıştır. Ancak Yunanlar, Ege’deki adalarında 7 ve 10 mil arasına giren uçakları protesto etmeye başlamış ve zaman zaman Ege üzerinde sıkıntılı dönemler yaşanmıştır.⁹² Oysa Yunanistan 1936 ve Türkiye 1964 yılında karasularını altı mil olarak kabul etmiştir.⁹³ Diğer taraftan Gök Vatan’ın yerden başlayan sınırlarının, karasularının sınırının bittiği yerden yukarı doğru olması her şeyden önce aklın bir

⁸⁷ [https://www.tarihbilimi.gen.tr/fir-hatti-sorunu-nedir/\(E.T.:12.02.2021\)](https://www.tarihbilimi.gen.tr/fir-hatti-sorunu-nedir/(E.T.:12.02.2021)).

⁸⁸ [https://tr.euronews.com/2020/08/26/yunanistan-12-mil-cikisi-ile-turkiye-nin-sinir-ucularina-dokunuyor-gorus/\(E.T.:12.02.2021\)](https://tr.euronews.com/2020/08/26/yunanistan-12-mil-cikisi-ile-turkiye-nin-sinir-ucularina-dokunuyor-gorus/(E.T.:12.02.2021)).

⁸⁹ Mehmet Gönübol-Ömer Kürkçüoğlu, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.580-585; Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih- 2010*, s. 127,582,583.

⁹⁰ Armaoğlu, a.g.e.-2010, s.999-1001.

⁹¹ <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (E.T.:22.05.2021).

⁹² Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1945-1999)*, s.127; [http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-temel-sorunlar-ve-taraflarin-yaklasimlari/ege-denizi-ne-iliskin-sorunlar/hava-sahas-ve-fir-sorunu/\(E.T.:12.02.2021\)](http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-temel-sorunlar-ve-taraflarin-yaklasimlari/ege-denizi-ne-iliskin-sorunlar/hava-sahas-ve-fir-sorunu/(E.T.:12.02.2021)).

⁹³ Melek Fırat, *Türk Dış Politikası Cilt 1. 1919-1980*, s.352-356.

gereğidir. Egemen ve bağımsız bir devletin, komşu ülkelerin karasularının ilerisinde yani uluslararası alana yönelik bir hava sahası iddiasını kabul etmesi mümkün değildir. Nitekim sınır olmayan devletler de bu durumu uluslararası alanda kabul etmemektedir.

4. Ege Denizi'nde Arama-Kurtarma Sorumluluk Sahası Sorunu

Denizlerde arama kurtarma faaliyeti konusunda yapılan ilk düzenleme, 1979 tarihli Denizde Arama Kurtarmaya İlişkin Uluslararası Sözleşme'dir (Hamburg Sözleşmesi). Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Şikago Sözleşmesi'nin 12. eki, deniz ve hava arama kurtarma sahalarının arasında net bir ayırım yapmakta ve açık denizlerde yürütülen arama kurtarma faaliyetleri çerçevesinde konunun deniz boyutu önceliğine vurgu yapmaktadır.⁹⁴ Adalar denizinde yaşanan bu sorunun temelinde, Yunanistan'ın hava egemenlik sahasındaki uluslararası bir geçerliliği ve karşılığı olmayan yaklaşımı bulunmaktadır. Türkiye bu yaklaşım karşısında daha hızlı ve pro-aktif bir yaklaşım ile 2000'li yıllardan itibaren arama-kurtarma filolarını ve donanımlarını personel eğitimi de dâhil olmak üzere geliştirmiştir.

Uluslararası hukuka göre, bir ülkenin karasularının genişliği aynı zamanda o ülkenin ulusal hava sahasının genişliğini belirlemektedir. Bu bakımdan, karasularının bitiminden itibaren dört mil ilerisinin Yunan hava sahasını oluşturması pratikte mümkün değildir. 7-10 deniz mili arasında seyir yapan bir gemiden kalkan bir helikopter, Yunan hava sahasını işgal etmiş olacaktır. Helikopterin konuşlandığı savaş gemisi uluslararası sularda seyrederken, gemiden kalkış yapan ve geminin üstünde bulunan bir hava aracı Yunan hava sahasını ihlal etmiş olacaktır. Dolayısıyla burada buna bağlı olarak meydana gelen bir diğer sorun arama-kurtarma durumunda meydana gelebilecek durumlardır. Karasularının bitimi olan yerden 10. mile kadar yaşanacak bir hava kazasına veya denizde yaşanacak bir olaya havadan izinsiz olarak başka bir ülkenin arama-kurtarma araçlarının ulaşması veya müdahale etmesi mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla bu olayların tek taraflı deklare edilmesi hukuki olarak kabul edilemez. Uluslararası hukuk ve komşu ülkelerin mutabakatı ile sonuç alınması kaçınılmazdır. Yunanistan'ın 1931 yılına dayanan 10 deniz mili genişliğindeki hava sahası iddiası ne uluslararası alanda ne de Türkiye tarafından tanınmaktadır.

Günümüzde ülkelerin savunma yapacakları vatan kavramı yüzyıl öncesine göre genişlemiştir. Gökyüzüne doğru genişleyen bu savunma alanı, anavatan ve mavi vatan sathını kapsayan bir zeminden başlamak suretiyle üst sınırları teknoloji geliştikçe uzayın derinliklerine doğru ilerleyen Gök Vatan'a tekabül etmektedir. Şüphesiz her ülkenin kendi Gök Vatanı'nı savunması, buradaki imkân ve fırsatları milli toplumları lehine kazanıma dönüştürmesi süreci gelecekte çok daha önemli olacaktır. Ancak bu faydanın hava ve uzay hukukuna uygun ve insanlığın ortak faydasına aykırı tarafı olmamalıdır.

Sonuç

Yunanistan, Batılı ülkelerin desteği ile Osmanlı topraklarında kurulmuştur. Kurulduğu günden itibaren planlı ve uzun süreli bir politika sürdürmeyi başarmıştır. Yunanistan kurulduğu günden bu yana Yunan toprakları Türkiye aleyhine üç kattan fazla genişlemiştir. 1830 yılındaki yüzölçümü 47.516 km² olan Yunan toprakları bugün 131.990 km²'dir.⁹⁵ Yunanistan, coğrafi olarak Türkiye'nin komşusudur ve bu gerçeği değiştirmek mümkün değildir. Yunan halkının yaşam tarzı, sanatı, kültürü, beslenme anlayışı ve toplumsal gelişmeleri geçmişteki ortak yaşamın bir gereği olarak Türk halkına benzerdir. Şüphesiz Türklerin yüzyıllar süren idaresi, bir zorlama olmamasına karşın bölge halkları üzerinde izler bırakmıştır. Bunu yemek kültürleri, sanatsal değerleri, dilleri, halı motifleri ve bakır işlemlerinde mümkündür.⁹⁶ Tarihi hakikatleri ve üzerinde yaşanan coğrafyayı değiştirmek mümkün değildir. Coğrafyanın kader olduğu

⁹⁴ <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>, (E.T.:23.05.2021).

⁹⁵ Harp Akademileri, Ege Ada, Adacık ve Kayalıklarının Coğrafi-Tarihi-Hukuki Durumu ve Uygulanan Politikalar, HA Yay., İstanbul, 1996, s.102; Nurettin Türsan, Yunan Sorunu, 3.Bsk., Ankara, 1987, s.40-42.

⁹⁶ Hayat Tarih Mecmuası, "Yunanistan Notları", Sayı :6, Temmuz 1967, s.48,49.

gerçeğinden hareketle, iki ülkenin üçüncü ülkelere müdahale hakkı tanımadan kendi sorunlarını barışçıl ve hakkaniyete uygun olarak çözmeleri bölgesel barış için değerli ve önemlidir.

Zaman zaman her ülkenin kendi içinde veya birbirleriyle sorunları olmuştur. Bu nedenle ekonomide, dış politikada, iç politikada uygun tarzların tespiti ve hayata geçirilmesi gerekir. Türkiye, bulunduğu coğrafyanın bir gereği olarak teknoloji üreten, ürettiği teknolojiyi uluslararası alanda sertifikaya eden ve teknik alanda takip edilen bir ülke olduğu zaman, 17-20. yüzyıllar arasında yaşamış olduğu sorunlarla baş etme imkânı elde edecektir. Son yıllarda bu alanda gösterilen kararlılık da bu durumun önemli bir sorun olduğunun ilgilileri tarafından anlaşıldığını göstermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1923'ten günümüze, barışçıl bir politika takip etmiş ve barışa katkı sağlamıştır. Türkiye'nin tarihi birikimlerinden, verimli bir biçimde ve bilimsel eksenli olarak yararlanmayı sürdürmesi durumunda, bölge ve dünya barışına katkı sağlamaya devam edeceği açıktır.

1950'li yılların ortalarına kadar çeyrek yüzyıl Türkiye-Yunanistan ilişkileri olumlu bir seyir izlemiştir. Kıbrıs'ın, Yunanistan'a ilhak edilmesi projesine karşı Türkiye, adadaki Türklerinin emniyeti ve kendi güvenliği için soruna taraf olmuştur. Türkiye'nin barışçıl çabalarına rağmen Kıbrıslı Rum örgütleri adada ortak yaşamı imkânsız hale getirmişlerdir. Türkiye, 1950'li yıllardan 20 Temmuz 1974 tarihine kadar her türlü diplomatik girişimde bulunmuş, şiddetin olduğu dönemlerde askeri gücünü kullanacağını emarelerini göstermiştir. Bu çabalara rağmen Rumlar, 15 Temmuz 1974 tarihinde bir darbe ile adada fiili durum oluşturmuşlardır. Türkiye, bu de facto durum karşısında Barış Harekâtı'nı yapmaya mecbur kalmıştır. Nitekim 1974 yılından beri de adada Rumlar ve Türkler barış içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Yunanistan, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında NATO'dan çıkmıştır ancak Türkiye komşuluğun ve ortak bir coğrafyada yaşamının bir gereği olarak Yunanistan'ın 1980 sonrasında yeniden NATO'ya girmesine engel olmamıştır.

Yunanistan bakımından Türkiye; beş kat toprak büyüklüğü, yedi kat nüfus büyüklüğü ve 500 yıllık ortak tarihi ile pek çok alanda işbirliği yapabileceği büyük ve önemli bir komşu ülkedir. Türkiye ile iyi komşuluk ilişkilerinin Yunanistan'a olumlu etkileri 1928 sonrasında 25 yıl süresince görülmüştür.

Lozan Antlaşması ile karasuları taraflar için üç deniz mili olarak belirlenmiştir. Yunanistan bunu 1936'da altı mile çıkarmıştır. Türkiye, iyi komşuluk ilişkileri kapsamında bu duruma karşı tepki geliştirmemiştir. 1964 yılında Türkiye de karasularını 6 mile çıkarmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında ise Yunanistan karasularını 12 mile çıkarmak istemiştir. TBMM, 8 Haziran 1995'te tüm partilerin imzaladığı bir bildiri yayınlarak kararlılığını ortaya koymuş ve bunun üzerine Yunanistan geri adım atmak zorunda kalmıştır.

Çalışmada bahsedilen 190 yıllık Yunanistan politikası genel hatları ile Türkiye'nin istikrar durumuna göre şekillenmiştir. Türkiye ise İkinci Dünya Savaşı yıllarında olduğu gibi komşularına karşı, barışçıl politikalar takip etmiş, yaşanan dramalarda komşu ülke halklarına karşı her türlü insani desteği vermekten imtina etmemiştir. Esasen geçmiş asırlarda bölgenin egemen imparatorluğu olarak etki alanında yaşayan toplumlara karşı, müşfik ve büyük devlet refleksi göstermesinin kurumsal hafızasının sonucu olduğu değerlendirilmektedir. Coğrafyanın kaderleri olduğu gerçeği ile iki devletin sorunlarını çözmede kendi inisiyatifleri ile hareket etmeleri, bölgede barışın sürdürülebilirliği bakımından dikkate alınması gereken bir husustur. Türkiye'nin Ege'de, Yunanistan lehine statükoyu bozacak ne bir milimlik vereceği toprak ne de bir damla suyun kapsadığı alan nispetinde denizi vardır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, 16 Şubat 1925 tarihinde söylediği kabul edilen; "İstikbâl göklerde dir." direktifi, ülkelerin kendi Gök Vatanlarında hak ve menfaatlerini koruması, havadan gelecek tehditlere karşı alınacak tedbirlerde ve bunlara karşı yapılacak savunmalarda hava gücünün önemini belirtmesi bakımından hala ilham vermeye devam etmektedir. Atatürk, 1936 yılında yapmış olduğu bir diğer değerlendirmesinde; "Çok emekle kurduğumuz,

canımızla korumaya ant içtiğimiz kutsal yurdun, havadan saldırılara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların, kendi yurtlarına da bizim aynı zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. Bu güveni, her gün, artıracak araç bulmakta, büyük Türk ulusunun, ne göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını her ferdinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız.”⁹⁷ demiştir. Bu bakımdan bölgesel barışın korunması ve gelecekte devam etmesi için çaba ve gayretlerin kesintisiz sürdürülmesi yanında caydırıcı yönü kuvvetli bir silahlı kuvvetler, her zaman öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BCA), 30.01, Dosya:40, Kutu:240, Sıra:16.

BCA, Fon: 030.10, Kutu: 37, Dosya: 266, Sıra: 06.

BCA, Fon: 030.10.0.0, Kutu: 215, Dosya: 717, Sıra:8.

BCA, Fon: 030.10.0.0, Kutu: 44, Kutu: 286, Dosya: 12.

BCA, Fon: 030.01, Kutu: 64, Dosya:394, Sıra: 29.

BCA, Fon: 030.10, Kutu: 5, Dosya: 25, Sıra: 9.

BCA, Fon: 030.10, Kutu: 102, Dosya: 6395, Sıra:3.

Telif ve Tetkik Eserler

Armaoğlu, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, 17.Baskı, İstanbul, 2010.

Armaoğlu, Fahir, *19.Yüzyıl Siyasi Tarih (1789-1914)*, TTK, Ankara,1997.

Aybars, Ergün, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, 6. Baskı, Adalet Matbaacılık, İzmir,1998.

Papuççular, Hazal, *Türkiye ve Oniki Ada 1912-1947*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019

Başeren, Sertaç Hami – KURUMAHMUT, Ali, *Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar*, Ankara Üniv.Bsm., Ankara, 2003.

Bal, İdris, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Amerika Birleşik Devletleri'ne Yönelik Dış Politikası ve İlişkileri”,*Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi 2*, (Edt.:Mustafa Bıyıklı),Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2008.

Değerli, Esra S., “Lozan Konferansı Sürecinde Türkiye'nin İzlediği Dış Politika ve Lozan'dan Kalan Dış Politika Meseleleri”,*Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi 2*, (Edt.:Mustafa Bıyıklı),Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2008.

Ercan, Tevfik, *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, 3.Baskı, Gnkur.Basımevi, Ankara,1999.

Fırat,Melek, *Türk Dış Politikası Cilt I. 1919-1980*, (Edt.Baskın Oran), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

⁹⁷ **Gnkur.Bşk.lığı**, Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983, s.200.

- Gnkur. ATASE Bşk.lığı, *Cumhuriyetin 60. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri*, Ankara, 1984.
- Gnkur.Bşk.lığı**, Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983.
- Gönlübol, Mehmet - Kürkcüoğlu, Ömer, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996.
- Gönlübol, Mehmet – Ülman, A.Haluk – Bilge, A.Suat - Sezer, Duygu, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 9. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996.
- Harp Akademileri, *Ege Ada, Adacık ve Kayalıklarının Coğrafi-Tarihi-Hukuki Durumu ve Uygulanan Politikalar*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1996.
- Haksun, Korel, *Tarihten Notlar-2*, Kastaş Yay., İstanbul, 2004.
- Kilinçkaya, Derviç(Edt.), *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Hacettepe Üniv.AİİTE, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2008.
- Oran, Baskın,*Türk Dış Politikası Cilt:1919-1980*,İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2001.
- Türsan, Nurettin, *Yunan Sorunu*, 3.Bsk., Ankara, 1987.
- Kalelioğlu, Oğuz, “Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea” Ankara Üniversitesi Türk inkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 41, Mayıs 2008, Ankara
- Kapucu, Davud, “1974 Kıbrıs Hava Harekâtı”, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD) The Journal of International History Researches 2020 4(2).
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi III.Cilt Islahat Fermanı Devri (1861-1876)**, TTK, Ankara
- Kapucu, Davud-Korkmaz, Erdal, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Askerî Hava Seyahatleri (1909-1939)*, Karakum Yayınları, İstanbul, 2020.
- Karlık, S.Rıdvan, *Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim*, 4. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 1996.
- Kaymaklı, Hulusi, *Havacılık Tarihinde Türkler 4*, Hv.Bsm.ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 2005.
- Köylü, Murat, *Türk Siyasi Tarihi 1789-1980*, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Kurt, Deniz - Pehlivan, Yavuz - Korkmaz, Erdal, *Kuruluşundan Günümüze Türk Hava Kuvvetleri* Cilt:III, Hv.Bas.ve Neş.K.lığı, Ankara, 2020.
- Kurt, Emin, *Kıbrıs Şehidi Hv.Plt.Yzb.Cengiz topel ve 1964 Kıbrıs Hava Harekâtı*, Hv.Bsm.ve Neş.Md.lüğü,Ankara, 2009.
- Sabis, Ali İhsan, *Balkan Savaşlarında Neden Mağlup Olduk?*, Yay.Haz. Hasip Saygılı, İlgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2014.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı, **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl İkinci Dünya Savaşı Yılları(1939-1945)**, Dış İşleri Yay., Ankara,1973.
- Tokgöz, Erdinç, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914–2001)*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2001.

- Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1945-1999)*, Hv.Bsm.ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 2006.
- Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-2010)*, 8. Basım, DER Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih (1945-1999)**, Hv.Bas. ve Neş.Md.lüğü, Ankara,2006
- Oran, Baskın (Edt.), **Türk Dış Politikası CiltI: 1919-1980**,3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- Yalçın, Osman, *Türk Hava Gücü Kuruluşu İlk Seferleri ve Yükselişi 1911-1950*, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- Yalçın, Osman, *Türk Hava Harp Sanayii Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2019.
- Zaif, Oktay, *Hava Harp Tarihi*, HHO Dekanlığı, İstanbul, 2009.
- Sürelî Yayınlar (Dergi, Gazete, Makale ve Tezler)**
- Çomak, Hasret, “İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Harbin Sonrasında Türkiye-ABD İlişkileri, ABD’nin Türkiye’ye Yardım Politikası (Truman Doktrini ve Marshall Planı)”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri 1(20-22 Ekim 1997)*, Gnkur.ATASE Yay., İstanbul, 1998, s.460-474.
- Değerli, Esra Sarıkoyuncu, “Demokrat Parti Döneminde Türkiye’nin Kıbrıs Politikası (1950–1960)” *Akademik Bakış Cilt 6 Sayı 11, Kış 2012*, Ankara, 2012.
- Demir, Şerif, Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları,
- Göktepe, Cihat, “Kıbrıs Meselesi’nde Kriz Süreci ve Türkiye (1964-1974)” <https://www.ayk.gov.tr>
- Hv.K.K.lığı, “Yeniden Yapılanma Dönemi(1952-1983)”, *Hava Kuvvetlerinin 90. Altın Yılı*, Sayı 338, Ankara, 2000, s.63-87.
- Kapucu, Davud, “1974 Kıbrıs Hava Harekâtı”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD) The Journal of International History Researches*, 4(2), 2020.
- Örenç, Ali Fuat, “Berlin Konferansı Sonrası Osmanlı-Yunanistan Hudut Müzkerelerinde Ege Adaları’nın Askeri Durumu (1880-1881)”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10, Yıl:5/2006, *İÜ. AİTE Dergisi*, İst.Ünv.Yay., İstanbul, 2006, s.167-196.
- Saka, Rıdvan, [Mttps://www.academia.edu/40555577](https://www.academia.edu/40555577), **Çok Partili Hayat ve Demokrat Parti, (E.T.:22.05.2021)**.
- Sevinç, Derya, “**Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama(1954-1960)**”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı: 60, Bahar 2017.
- Sevinç, Derya, **Demokrat Parti Dönemi Türk-Yunan İlişkileri (1950-1960)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2012
- Terzi, Arzu, Osmanlı-”Yunan Sınır Anlaşmazlığı Esnasında Bir Dahili İstikraz Teşebbüsü”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Prof.Dr.Cengiz ORHONLU Hatıra Sayısı,S.12, İstanbul, 1998.
- Uslu, Nasuh, **Türk-Amerikan İlişkileri**, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000, s.18,19; Rifat UÇAROL, “İkinci Dünya Savağı “Misak-ı Milli” ve Türkiye’nin Savaşa Girmemek için Direnişi”, **Altıncı**

Askeri Tarih Semineri Bildirileri II İkinci Dünya Harbi ve Türkiye 20-22 Ekim 1997-İstanbul, Gnkur.Bsm., Ankara, 1999.

Yalçın, Osman, “İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Türk-Amerikan İlişkileri, S:21, 2012, *İ.Ü.Edb.Fak. Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, s.89-118.

Yalçın, Osman, “20. Yüzyılda Teknolojik Gelişmelerin Politikaya Etkilerinin Harp Tarihi Ekseninde Analizi”, *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi (World Journal of Human Sciences)*, 2021- 1, Mersin, 2021, s. 138-172.

Yalçın, Osman, “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Tehdidi Karşısında Kalan Türkiye’nin Batı İle İşbirliği Yapma Süreci”, **Turkish Studies** Volume 8/5 Spring 2013, Ankara-Turkey, 2013.

Yalçın, Osman, “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Tehdidi Karşısında Kalan Türkiye’nin Batı İle İşbirliği Yapma Süreci”, *Turkish Studies - 8/5 Spring 2013*, Ankara-Turkey, 2013, s.919-958.

Yalçın, Osman, “Durağanlaşan Türk Harp Sanayinin Kıbrıs Meselesi ile Yeniden Yapılanması ve F-16C/D Örneği”, *TurkishStudies-History*, 15(4), 2020, s.1243-1265, <https://dx.doi.org/10.47846/TurkishStudies.46872>.

Yalçın, Osman, *Türk Hava Kuvvetleri Teşkilatlanma Tarihi (Cumhuriyet Dönemi)*, Gazi Üniv.Sos.Bil.Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

Yalçın, Osman,” **1914-1950 Arası Türk Askerî Havacılığının Barışa Katkı Sağlayan Hava Seferleri, Yurt Dışında Bir Uçak Kazası ve Cenaze Merasimi**”, *Turkish Studies-History*, 16(1). <https://dx.doi.org/10.47846/TurkishStudies.48697>.

Yellice, Gürhan, “1878’den 1931’e Kıbrıs’ta Enosis Talepleri ve İngiltere’nin Yaklaşımı,” *ÇTTAD*, XII/24, (2012/Bahar)

Cumhuriyet Gazetesi 09 Ağustos 1964.

Hayat Tarih Mecmuası, “Yunanistan Notları”, Sayı :6, Temmuz 1967.

Tercüman Gazetesi 10 Ağustos 1964.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/merkel-kibristaki-cozumsuzlugun-sorumlusu-turkler-16735716> (E.T.:11.02.2021).

<https://www.tarihbilimi.gen.tr/fir-hatti-sorunu-nedir/> (E.T.:12.02.2021).

<http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-temel-sorunlar-ve-taraflarin-yaklasimlari/ege-denizi-ne-iliskin-sorunlar/hava-sahas-ve-fir-sorunu/> (E.T.:12.02.2021).

<https://tr.euronews.com/2020/08/26/yunanistan-12-mil-cikisi-ile-turkiye-nin-sinir-uclarina-dokunuyor-gorus/>(E.T.:12.02.2021).

<https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (E.T.:22.05.2021).

<https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr> (E.T.:22.05.2021).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/cezzar-ahmed-pasa> (E.T.:24.05.2021)

<http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-temel-sorunlar-ve-taraflarin-yaklasimlari/ege-denizi-ne-iliskin-sorunlar/adalar-n-silahland-r-lmas-sorunu> (E.T.:24.05.2021).

EKLER

Ek-1-1: Yunan Çocuklarının Getirilmesi

T. C.
BAŞVEKALET
Münevver Müdürlüğü
Sıra: 7

Şifreyi yazan makam	Hiyaseticumbur U. Kıtipleği - Dolmuş hobu	Geldiği tarih	21.3.1942
Şifrenin tarihi	21.3.1942	Açılan imzası	Adnan Zafir
Şifrenin numarası		Dişya numarası	155/565

Tüskeş Başvekil Dr.Befik Şaydam
A N E R A

0 : 20.3.1942 tarih ve 133 sayılı şifreye .
Arz ettim (İkisi de olur . Belki ikisine de ihtiyış olacaktır .)
emir buyurdular . Tasinlerimize arz ederim .

R. Ounbur Umurî Kıtibi
K . Deleş

030 01 40 240 16

Ek-1-2: Yunan Çocuklarının Getirilmesi

T. C.
BAŞVEKALET
Münevver Müdürlüğü
Sıra: 7

20.3.1942
Şifre tal.

Hiyaseticumbur Umurî Kıtipleğine
İstanbul

I - Türkiyeye getirilecek bin Yunan çocuğu için yemlen
şartlımlarda ne imzırde ve ne de diğer bir şekilde masbut ve
esgerî iki yüz elli yatak alır bir bin bulmak imkânı hasıl ol-
madığın Şubret Vekâleti bildiriyor . Buna mukabil İstanbula
elverişli imkânlar hay olan Beyhâlâde Deniz Lisesi Şifresinde'ne buğ
duran ve kullanılmasını emri Rum Papası Maktebi veririr . Lütfen bu
binlerden hangisini tenzip buyurduklarını istisna ederek bildir-
menizi rica ederim .

Başvekil
Dr. Befik Şaydam

Şifre eden
A.Z.

030 01 40 240 16

Ek-2-1: Basında Kıbrıs Hava Harekatı (1964)

Ek-2-2: Basında Kıbrıs Hava Harekatı (1964)

Ek-3: Başbakan Adnan MENDERES'in Yunan Mevkidaşına Mesajı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

0 1/955

Türk Yunan Münasebetleri

Türk "ağvekilli sayın bay Adnan Menderes, Yunan Başvekilli Feld Mareşal Papagos'a gönderdiği bir notada iki memleket arasında dostane münasebetlerin yakından yeniden başlayacağını ve Yunanistanın NATO ve Balkan Paketi azaları ile yeniden tam bir iş birliğine başlayacağı umidini ihtar etmektedir.

Sayın Bay Adnan Menderes, geçenlerde Türkiye'de yer alan Yunan alehtar münaseyetlerden hükümetin derin bir üstünlüğü olduğunu yendi den teyit ederek her iki memleket arasındaki ihtilafın tam telafi edilmesi için Türkiye'nin bundan önceki özümlü dilekeler zararları ödeyeceğini bildirmesinin kıfayet etmesinden müteselsir olduğunu söylemektedir.

030 01 | 1722617

Ek-4: Yunan Hava Nazirinin Türk Hava Subaylarına Mesajı

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

T. C.
M. M. V.
Hava Müsteşarlığı
S. Kısm
Hiz. No.
U. No.

Ankara
1955

Hülasa: 1000

Yunan Hava Nazirinin Atınadan geldiği Telgraf Sureti

Millî Müdafaa Vekili Beyefendi Hz.
Ankara
3/II de Atınadan tel

Mühremlerimizin Atınaya geri gelmeleri münasebetiyle, iktisadî haklarında gösterilen hararetili kararın kabulden ve ishah buyurulan derin ve samimi dostluktan dolayı bir temsil eden tayyare sabitlerimizle onların hislerine iştirak eden bütün Yunan tayyarecilerinin derin minnetlerini Zati Devletlerine arzylemeği vasıfe biliriz. Bütün Yunan milletinin hımsiyetine tereddüt olan Yunan tayyarecilerinin kardeşane hizmet ve tazimlerini kabul ve dost Cumhuriyetin hava zabitan ve afradına ve Millî Müdafaa'nın diğer heyeti zabitan ve efradına selamlarının ibleğine münasele buyurulmasını rica ederim.

Hava Nazırı
Jean Ballis

030 10 | 255 917 8

Fon No: 30 10 0 - Kutu No: 255 - Dosya No: 717 - Sıra No: 8

Ek-5: General Milletvekili Ali İhsan SABİS'in TBMM'de Soruları

15-9-1952

D.Parti Grup Yüksek Başkanlığına

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekilleri Bakanlığınca aşağıdaki sorularına Meclis Müessesinde cevap ve ishah verilmesini dilerim.

1- 1952 yılında Atina ve Pire de Kıbrıs hakkında bazı münaseyetler yapılmış Yunan devlet ve hükümet başkanlarına selamcaat edilmiş ve Kıbrıs ile Atina ruhuna reislerinin bu işlere katılımları duyulmuştur. Orada yaşayan mümin bir Türk kitlesinin daima emniyet ve refah içinde yaşamasına ehemmiyet verilmiş ve statüo'nun delişmesine tarifler olmadığının icabedenlere ne zaman ve ne suretle anlatılmış veya anlatılmaktadır?

2- Gerek memleketimizin komünistlere ve moskofların yapmaları müessesel tecavüzlere karşı müdafasızlık ve gerek nato müdafaa cephesinin sağ kanadını temin hususunda Kıbrıs Adasının mühim bir askeri müdafaa üssü teşkil ettiği aşkâr olduğundan bu ada da statüo'nun delişmesine bir cephesinin müdafasızlık zarar verebilir bir bu ada da böyle bir selamcaat için bilere yardım eden ve edecek olan Amerikan ve İngiliz sayvama kuvvetlerinin askeri tesislerinin artırılmasına ve bunların emniyetle iş görebilmesine yakından ilgilili olduğundan bu hususta Yunanlı fe-satçıların ve komünist 5.ncü kollarının kuşkırtma hareketlerinin her bir rine karşı cephe almak ve müessir surette cevap vermek, senailler nasretmek ternek gibi hareketleri ne zaman yaptık veya yapacağız?

3- Eski bu adanın sahibi olan Türk Devleti, vaktiyle moskoflara karşı memleketimizi müdafaya yardım için bu adayı muvazaten İngiliz devletine emnet etmiş mi? Eski sahibi safiyle bizim bu ada hakkında resine emnet etmiş mi? Eski sahibi safiyle bizim bu ada hakkında resine emnet etmiş mi? Eski sahibi safiyle bizim bu ada hakkında resine emnet etmiş mi? Eski sahibi safiyle bizim bu ada hakkında resine emnet etmiş mi?

4- Yunanlı balıkçılara sahillerimizde balık avlamak müessesesi için yapılmış olan müahazere neticesi nedir? Türk-Yunan işbirliğinin memleketi olarak yapacağımız müessesenin kendi balıkçılarımızın hukukunu kaybetmeye ve bizim kara sularımızda Yunanlı balıkçıların suba- ları balıkları bize satmalarına meydan verilmiş midir? Süngercilik ne şekilde almıştır?

Afyon Milletvekili
General
Ali İhsan Sabis

030 01 | 1722617

Ek-6: Yunanistan'dan Başbakan A. Menderes'e Teşekkür Mektubu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ekselâns Başbakan
Bay Adnan Menderes huzurlarına

Ekselâns,

Istanbul Rum Patrikhaneesine bağlı olan Selânik "Vlatadon" Çavuş Manastırı namına Yüksek Ziyaretinisle ona vermek lütfunda bulunduğunuz büyük şereften dolayı bir defa daha derin minuettergâzı zatiâllerine arz etmeyi vazife addediyorum.

Bu vesile ile Manastırımızın ziyareti esnasında çekilmiş bir kaç fotoğrafını zatiâllerine gönderiyorum. Manastırımızın bir hatırası olarak kabulunu rica ediyorum.

Manastırımız bu tarihi ziyaretinizin şuuruna büyük dikkat ve sevgi ile muhafaza edecek ve kıymetli sâhbatınız için her daima dualar etmesinden eziyet etmeyecektir.

Derin saygılarımızla
Vlatadon-Çavuş Manastırının İğumenosu

15 Temmuz 1952
Selânik

Archimandrit
Spiridion

030 01 | 5 25 29

Ek-7-1: Cumhurbaşkanı Celal BAYAR'IN Yunanistan Ziyareti

BAŞBAKANLIK
BASIN-YAYIN VE TURİZM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Daire : 10000000
BÜFÖ Mİ.
Sayı : 1468

Ankara: 5/12/1952

Başbakanlık
Hususi Kaleme Müdürlüğüne

İz: Sayın Cumhurbaşkanımız Celal Bayar'ın Yunanistan'ı ziyareti ile ilgili olarak Moskova radyosunun 4/12/1952 günü 18.30 ve 21.30 emisyonunda yayınlanan makale ilişik olarak takdir kılınmaktadır.

Sayın Başbakanımızın yüksek bilgilerine arzına delâletinizi saygılarımla arz ve rica ederim.

Genel Müdür
Dr. Halim Alıyot

Yurtun dışındaki Daire ve şube adına yazılmış.

030 01 102 639 3

Ek-7-2: Cumhurbaşkanı Celal BAYA Ziyareti

BAŞBAKANLIK
BASIN-YAYIN VE TURİZM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Daire : 10000000
BÜFÖ Mİ.
Sayı : 1468

Ankara: 4/12/1952

Moskova radyosu Türkiye 18.30 ve 21.30 Yayını

Sayın dinleyiciler, Celal Bayar'ın Yunanistan'ı ziyaretine dair makalesini okuyorsanız:

Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan'ı ziyareti, Türk ve Yunan basınına dikkatini çekmektedir. Gazeteler, hep Türk-Yunan dostluğundan söz ediyor. Bu işle ilgili olarak güdülen birliklik maksat, Balkanlarda ve bütün Akdeniz bölgesinde barış ve güvenliğe katkı tertiplenmekte olan sukakati göstermektedir. Bayar, bu şüpheli Türkiye Yunan dostluğuna sağlamlaştırmak için değil, Ankara-Belgrad-Atina saldırıların blokunu pakıştırarak yolunda Amerika'nın kurduğu planları yerine getirmek için Yunanistan'a gitti. Amerikalı harp kundağıları tarafından Kuzey Atlantik saldırıların birliğine Balkanlarda bir kol salmak hesapları çoktanberi yapılmaktadır. Türkiye'ye ve Yunanistan'a defalarca gelişmiş olan Atlantik Birliği silahlı kuvvetleri başkanı Ridgway ve bu yasa sonlarında Belgrad'a, Ankara'ya ve sonra da Atina'ya ziyaret etmiş olan Amerikan ordü bakanı Pace, Yunan-Türk-Yugoslav birliğini kurmak yolunda harıl harıl uğraşmaktadır. Atlantik birliğinin güney Avrupa silahlı kuvvetleri komutanı Amerikalı amiral Garney ve İsmirdeki Atlantik kurması başkanı da bu işte ne rol oynamıyorlar. Yunan-Türk-Yugoslav askeri ittifakı, sedikleri bu yeni saldırıların blokunu para baharına uyalık olan işte bu Amerikalı generaller ve amiraller kuruyor. Bu askeri ittifakta, Yunan, Türk ve Yugoslav halklarının değil, Amerikalı harp kundağılarının menfaati vardır. Sevelelerde Atina'da görüşmeler yapan Bayar ve Yunan makamları Washington'dan gelen emirleri uyalık olarak yerine getirmekten başka bir şey yapmıyorlar. Fransız ajanının bildirdiğine göre, Atina'ya Bayar'dan sonra Ridgway da gelecek. Kuzey Atlantik birliğine dahil bütün Avrupa devletleri silahlıma programını yerine getirmekten çekinmiyorlar. Atlantik ordusunun kurulmasını ileri süren program, geniş halk yığınlarının Amerikan

Ek-7-3: Cumhurbaşkanı Celal BAYAR'IN Yunanistan Ziyareti

BAŞBAKANLIK
BASIN-YAYIN VE TURİZM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Daire : 10000000
BÜFÖ Mİ.
Sayı : 1468

silahlıma programına katkı koymaması arzması ve bu amaçlarla ittifak ve mal güçlüklerin derinleşmesi yününden suya düşmüştür. Buna Amerikan basını bile gidiyor.

Top ağsına sürülecek asker arayan Amerikalı kasaclar, değişmiş bulduklarına bu vesiyetten kurtulmak yeltenişleriyle gimi Yugoslavyaya, Yunanistan'a, Türkiye'ye ne göle bakıyorlar. Bunda yapılacak bir şey yok. Zorlayıcı birliği komünist partiler başka komünist okulları Hükümet, parti kongresine verdiği raporda bu amaçlarla bahsederek, bunlara birer Amerikan emsajesine döndüğünü haklı olarak söylemiştir. Amerikalı harp kundağılarına düşmeden bir şey var; Atlantik ordusunun kurulmasındaki güçlüklerde kurtulmak için buna, Yugoslavya, Türkiye, Yunanistan sürüklenmeli. Bundan dolayı Bayar'ın Yunanistan ziyareti, Atlantik saldırıların blokunu için asker devriminde Türkiye'ye yapılacak Amerikalılara ajalık yaptığını ne açık gösterir. Kayda değer bir şey de şudur: Yunan-Türk-Yugoslav askeri birliği geliştirilmeden top ağsına sürülecek erler devriminde işinde başlıca rol Türkiye'ye atılıyor. Hatırlarda olduğu üzere Ridgway, Türkiye'den Atlantik birliği için 18 tümen istenmiştir, Amerikalı emsajalistlerin saldırıların blokunu yürüten için Ridgway, Türk askerlerini daha emsaj yapılıyor. Bunlar askerdir ve mahfuziyetlere sığınmışlardır, diyor.

Sayın dinleyiciler, görürsünüz ki, Amerikalı harp kundağıları Türkiye halkına dostluk, dostluk ilişkileri ile aldattıma uğraşıyorlar. Bir Amerikan gaatesi hiç kapmadan günler yapıyor: Bu amaçlarla birliklik Amerika ilgilendiren iki şey var, bunlar gelecekteki harp için yapılacak askeri ve uçak kilitlerdir. Bundan ötürü Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti dolayısıyla Yunan-Türk dostluğu etrafından Türk ve Yunan gazetelerinde koparılan yazarlarına, Washington'un dayattığı Yunan-Türk-Yugoslav birliğinin asal maksadına girmek için olduğu gün gibi açıklanmıştır.

Bir Yunan gaatesi de Bayar'ın Yunanistan'ı ziyareti ile ilgili emsajlı gaatesiyle tabii olarak şöyle yazmıştır: Halkın Yunan-Türk pakunlaşmasını ve bu ile takip etmektedir.

030 01 102 639 3

Ek-7-4: Cumhurbaşkanı Celal BAYAR'IN Yunanistan Ziyareti

BAŞBAKANLIK
BASIN-YAYIN VE TURİZM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Daire : 10000000
BÜFÖ Mİ.
Sayı : 1468

Yunan-Türk ittifakının geliştirilmesini Amerikalı harp kundağıları Yunanistan ve Türkiye'yi tabii olarak yolunda seğirtiyor ve onlara harp hesaplarına getirdiği yeni istihbarat ve mahrumiyetleri gösteriyorlar.

030 01 102 639 3

Ek-8-1: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KOMMUNİTEY ARŞİVİ

1964 E4

- 2 -

ugramıştır; şöyle ki: makineli tüfek, bomba ve roketlerle evlerine yapılan taarruzlara karşı; çözümlenmiş tüfekli ile oluşan çözümlenmiş insanın korumaya çalışan insanların ümitsiz fakat kahramanca direnişini asiller ile güvenlik kuvvetlerinin bir çarpışması şeklinde yayınlanabilen bazı gazeteleri oluşturmaktadır. Bu bitaraf olan "birbirlerini insanınsızca öldürüyorlar.. diye yazmakla iktifa etmiştir. Kanlı haftanın üzerinden bir ay geçtiği halde sayıst listesi vermekte ısrar eden Kıbrıs Rum Hükümetinin bu menalı ısrarı ile bile uyumasını beceremeyen bir dünya biziına sayıstamak elden gelmez. Aslında sayıst listeleri kimin, kim tarafından alışıca plânlı bir taarruz uğradığını göstereceği için elbette plân sahipleri tarafından açıklanamazdı. Fakat, gazeteci için bunları elde etmek zor değildi. O haftanın sonunda çarpışmaların yüzde doksanının cereyan ettiği başkent Nicosia'da binlerce Rumun takip ettiği "well publicized" bir cenaze töreni ile müşterek duaları uğruna altısı bir çukura gömülen altı Kıbrıslı millî kahraman Rumdan başka ölümleri olduğunu anılmak için daha gazeteci olmasa ihtiyas yoktu. Halbuki, yine o günlerde mahallelerinde çeteci ve polis Rum kuvvetleri tarafından kuşatılmış Türkler kurbanlarının vücutlarını bahçelere gömmekte idiler. (Bu ayrıca - kimin, kime saldırmak kudretinde olduğunu- tek başına ispatlayan açık bir delildir. Bir taraf binlerce kişilik cenaze töreni tertip edebilişken diğer taraf kapalı otomobillerle bile mezarlığa kadar gidebilmek işkânına sahip değildi.)

Ek - BOKA :
EOKA Kıbrıs Yunanistan'a ilhak etmek gayesi ile Yunanlar tarafından 1955 de kurulusu bir terrorist organizasyondur; 1960 da yerini ex-BOKA organizasyonuna bırakmıştır. (Başları olan eski Yunan Albay Gıvas seccuren Yunanistan'a dönmüş ve esaklı . olduğı halde resmen generalliğe terfi ettirilmişti.) Gıvas'ın Kıbrıs'ta kalan bütün yardımcıları bu sefer ruhani liderlerinin başkanlığında millî gayeleri olan ENOSIS (Yunanistan'la birleşme) için çalışmaya devam edeceklerini

030 01 64 394/29

Ek-8-2: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KOMMUNİTEY ARŞİVİ

- 3 -

İlân ettiler. Önce en mahirlerinden biri Mr. Yorgadiis İçişleri Bakanı oldu. Artık çetesini silahlandırmak için İngiliz polisi engeli de yoktu. İğ sadece seksen yıldı plânlı Yunan göçleri sayesinde 40'a 60'dan, 20'ye 80'e düşürdükleri Türk - Yunan nisbetini sıfır'a 100 yapivermeye kalmıştı. (Encyclopedia Americana, 1833, Vol. IV, P.94 "120,000 inhabitants, of whom 40,000 are Greeks.")

Yunan Tarihinden İstifade :
Yunan tarihinden Girit en yakın örnek idi. Tarih de tekerürden ibaret değil mi idi? Girit'te 1820 de 130.000 Türk 130.000 Yunan vardı. (Encyclopedia Britannica 11th Edition, page: 419.) Merkezi Atina'da bulunan terror organizasyonlarının sivil türklere yok etmedeki kahramanca gayretleri ile 100'e 100 olan Türk-Yunan nisbeti altmış yıl geçmeden 33'e 100'e indirilmişti; Ondan sonraki yirmi yıl içinde bağımsız Yunan idaresine ulaşılarak 12'ye 100'e düşürülmüştür. (States Men's Year Book, 1931 page 1148.) 1911 de ise nisbet 8 Türk 100 Yunan, (States Men's Year Book, 1913 page 1590.) En sonunda Yunanistan'a ilhak edilen adada bir tane Türk ve Müslüman kalamak üzere Girit hükümesi kesin ve şerefli. bir Yunan zaferi ile kapanmıştır, şöyle ki; Türkiye'ye gitmek işkânı bulamayanlar İtalyan Elçiliğine sığınarak İtalyan tebaasına geçişleridir. (Encyclopedia Britannica 14th Edition page 168.)

Anadolu'ya 40 yıl önceki Yunan saldırısı:
Böylece eski Yunan medeniyetinin sözcü varisi olan bu bir avuç kanlı muhteris için - DOĞU ROMA İMPARATORLUĞUNU ihya edecek rüyalarını gerçekleştirmek yolunda-sıra Anadolu ve Kıbrıs'a gelmiş oluyordu. Birinci Dünya Savaşının sonunda müttetikler tarafından öldü diye etopeli masasına yatırılan Haata Acan Osmanlı İmparatorluğunun Anadolu topraklarına leş kargaları gibi üşüyen çokşun Yunan askerlerini (Majority .. elde etmek üzere) İsmir'de faaliyet başında görüyoruz. Yunan ordusunun kırkıdört yıl önceki Anadolu macerasını bir Amerikan tarihçisinin eserinden takip edelim: The Post- War World 1918-1934,

Ek-8-3: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KOMMUNİTEY ARŞİVİ

- 4 -

Jackson, page 164'de Ankara'ya taarruzla hazırlanan fak tehizatlı Yunan ordusunun silahlarının kudreti "and whetted by the assassines of Turkish civilians which they had perpetrated in the year, 1919-1920, since their landing at Saimra, (İsmir),.. olarak vasıflandırılıyor. page 166'da seksen bin kişilik sukmesel silahlanmış Yunan ordusu ile yirmibez bin kişilik "111 equipped, Türk ordusu arasındaki kanlı Sakarya savaşını anlatıyor:

"There have not been many decisive battles in modern history, but the battle of the Sakarya must be counted among them, it showed the world that Turkish nationalism was an invincible force; after the pang of those fourteen days the Turkish Nation was born, 1921.. Ve 1922 Ağustosunda elde edemediği Anadolu'yu şehirleri ile, köylüleri ile yaka yaka kaşan Yunan ordusunun sonu : "...after Ushak the retreat became a rout, ending with the ignominious embarkation of the last troop at Saimra, at the very hour when the Turkish Guard was galloping into the city. A great fire burst out in Saimra.."

Enosis için son adım:
Geçim sıkıntısından yüzde otuzbezi komünist olan Rusları Yunanistan'dan göç yolu ile arttırmak işkânı kalmadığına göre çaresiz Türklere sıfıra indirmek gerekiyordu. Bunun için hepsini öldürmek gibi insanlığa sığmayan davranışlara lüzum da yoktu. "Girit'te de 130 bin Türk'ü nasıl kolayca bertaraf etmiştik. Sadece öldürmece başlıyacaktın. On köyü katletsen, yakasan, yaksan doksan köy de kendiliğinden boşalverirdi. Geçim işkânından mahrum, şehirlerde sıkıntı çekerken bir de orada terror'e başladın mı vatan bütünü ile senin oldu cenektir. Yalnız işe başlamak için ruhani ve politik liderin tavsiyesine uyarak zamanını kollamak lâzımdı.."

İçin 1963 - 64 :
Politikacı Makarios hararetili bir Rus desteği ile yürüteceği davasını, başkan seçimlerine doğru çekinen bir Amerika bulacağı Umidi ile 1963 sonunda ele almanın uygun olacağını kestirmişti.

Ek-8-4: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KOMMUNİTEY ARŞİVİ

- 5 -

Planı:
Önce, Enosis'e engel olan anayasayı değiştirmek üzere öldürerek, yakarak, yakarak Türklere yıldırma girişmek sonra da garantı veren devletlerin vaki olacak kanunî müdahalesini bahane ederek Biricmiş Miletlere baygırmak.

İçin Christmas :
EOKA'cı İçişleri Bakanına hünerini göstermek zamanı gelmiştir. 1963 Aralık ayı içinde Türk polislerinin silahları toplandı. Rum polisleri makineli tüfekler dağıtıldı. Rum gençleri de sivil polis gibi silahlandırıldı. Christmas haftası bu insanızlar için - mesum Orthodox halka saldırıya suçlandırılarak - Müslüman Türkleri toplu imhaya kalkışmanın en uygun zamanıdır elbette. İmansız kalplerini de hazırlanarak üzere altı yıl önce İngilizlerin öldürmüş olduğu bir çeteci arkadaşlarının anıtına bomba konuldu. Bu tabiidir ki, hain Türklere yapmıştır, derhal ex-EOKA ceyyeti şahlanır ve - Türklere üzerinde son zaferin yakında kazanılacağı ilân eder. Buju ve televizyonlarda ex-BOKA'nın bu tebliğ heyecanlı bir ifadeyle defalarca yayınlanır. Böylece hükümetin resmi yayın organları vasıtasıyla vatandaş Türklere karşı vatanşık Rumlar harekete geçirilmek istenir.

Türk mahallesine hâkim yükek otellerin üst katlarında odalar tutuldu, ağır makineli tüfekler yerleştirildi. Yunan ordusunun silahları elbette Yunanistan için çalısın bu kahramanların elinde olacaktır. Son olarak Bakan, Türk jandarma komutanının elindeki jandarma silah deposunun anahtarlarını aldı.

Böylece 21 Aralık 1963 gününe varılmıştır.

Makarios ve Keşifler :
EOKA 1955 - 59 yılları içinde kendini destekleyen Rusları sıdırarak için yüzde yakın Kıbrıslı sivil Rum'u öldürmüştü. Bunlar arasında din adamları ve kilisede ayin yapılışken basılarak öldürülenlere de kolayca rastlanır. Meselâ 1956 ya ait iki aylık NewYork Times koleksiyonunu şğıalım: February 14: "Greek Cypriote Abbot of Chrisorroytissia assassinated."

Ek-8-5: Kıbrıs Raporu

- 6 -
February 15: "Terrorist slay cafe patron"
March 16: "Two Greek Cypriotes killed by masked men who call them traitors."
March 19: "At Kythrea, 8 miles north of Nicosia four masked members of EOKA strode into St. George Greek Orthodox Church, during a service this morning and killed Monali Pteride 45, as he chanted the Gospel while 40 villagers were sitting."
Fek muhtemeldir ki, yine aynı teröristlerin aynı dava uğruna öldürdükleri üç köyş teröristi aynı gün Rum polislerinin raporuna uygun olarak, muhabirlerce gazetelere yetiştirildi. Aslında Rum hükümet başlarının Türkiyeyle olan anlaşmayı fesheceklik umidiyle insanız EOKA cıların bu keşifleri kurban seçmiş olması ihtimali kuvvetli idi. Ertesi günü de gazetelerde keşifleri sözde öldüren köylülerle yapılan garip bir röportaj yayınlandı. (Cinayet sebebinin köpeklerin keşiflere saldırması olduğu). Bir kere muhasara altındaki Türk köylere yiyecek kamyonları bile girmez iken o köylülerin nasatında işleri zeydi? veya gazeteci röportaj için o köylere nasıl girebilmişti? hele o köylüler nasıl bulabilmişti? sonra bu ne mantıksız hikâye idi? Bütün bunlardan daha garibi ve hüsn vericisi: Yıralnci yayınlan ikinci yarısında milletlerinin tarihine an şerefsiz bir sayfayı ekleyen katiller tarafından - evlerinin nanyo követine sığınmış durumda iken- katledilen Türk anası ve üç yavrusunun resimlerinin altında (açıklama değil savallı bir kamufaj olarak) tu saçma röportaj mehas alınmıştı, (Hür Dünya'nın an büyük dergisi, 10 Ocak 1964).

Christos haftasındaki kurbanların sayısı :
Eütün yayınlarında, geçen yılın son haftasındaki çarpışmalarda iki yüz Kıbrıslı Rum ve Türk'ün ölüşü olduğu üzerinde durulmaktadır. Asıl üzerinde durulacak nokta, bu kurşanlardan Rumlara düşen hasarın hiç mertebesinde değildir. Buna rağmen hiç bir muhabir, Yunan asıllı Mr.Rigos hariç, bunu açıklamaya cesaret edemez. (Mr.Rigos, Special Correspondent of Christian Science Monitor, Nicosia Cyprus). Muhabir, o haftanın sonunda nasıl olsa

Ek-8-6: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLIYET ARŞİVİ

dünya halkoyundan gizlenmeyeceğini sandığı kayıpları ele almış ve nispetizliğin Yunan vahşetinden değil Yunan kahramanlığından ileri geldiğini izaha çabalamıştı. Mr.Rigos böylece (telâfi yüzünden) gazetesini Türklerin insafsızca taarruz uğramış olduğunu açıklamak tarafizliğı gösteren biricik Amerikan gazetesi yapmıştı. J.Rigos'un haberini 30 Aralık 1963 tarihli gazetesinden okuyalım: " estimated casualties running up to 400-Turks and 60 Greeks listed as casualties. This disparity of losses, which suggests that Greek police and irregulars were better trained but also more numerous than Turks, forcing the Turkish Government to send planes over Cyprus as a warning ". Muhabir kurbanlar içinde ölü sayısını kapalı geçerek soydaşlarının davasına yeteri kadar hizmet ettiğini sanmıştı. Fakat Mr.Rigos şıradan hiç bir yerde "disparity of losses" lafının edilmediğini ve dünyanın an büyük gazetelerinin bile, ruhi ve politik lider Makarios ziyat listesi verilmemesinde ısrar etti diye rahatsız "işte iki taraf ta insafsızca birbirlerini öldürdüler" deyip geçiverdiklerini görünce fena halde şaşırdı, rakam verdiğine pişman oldu. Halbuki Türkler yirmi kat kadar fazla ölü vermişlerdi. Fakat bu rakamlar ve hatta katledilen Türkler içindeki kadın ve çocukların sayısının insanı ürperten yüksekliği bile Rumların vahşetini ifadede aciz kalırlar.

Zehirli Yunan Rüyası, "Doğu Roma İmparatorluğunu İhya"
Öğretmeni ile din adamları Türkiye'nin dostu. olan Yunanistan'dan geldiği veya Yunanistan'da eğitim gördüğü halde bu toplulukta bu insanlar nasıl böylesine vahşi ruhlu olarak yetiştirilmişlerdir? Yüzyıllar boyunca ilk defa o Türklerin idaresinde barışa kavuşup refah içinde gelişen bu insanlar, fırsat ellerine geçince o Türklerle yaşam hakkını bile çok görece kadar kör ve gaddar nasıl olabilmişlerdir?

Geçekten Kıbrıs Finkeli'lerin adada koloniler kurduğu M. J. 8 inci yüzyıldan M.S. 15 inci yüzyıla kadar onbeş defa el de-

Ek-8-7: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLIYET ARŞİVİ

- 8 -
hürriyeti altında ilk defa olarak yüzyıllar süren bir barış devresine kavuşmuşlardır. (Bak: sayfa 2561, Funk and Wagnalls' Standart Reference Encyclopedia, New York 1962). Türklerin adada tesis ettikleri bu hürriyet havesından istifade edenlerin başında da beş yüzyıldır Kilisesine papaz bile seçemeyen Yunan Ortodoks azınlık yer alıyordu. Bunun için sebebi Kıbrıs'ın dışında, doğrudan doğruya Yunanistan'da aramak gerekir. Çığın ve zehirli Yunan millî politikası 19 uncu yüzyılın ortasında, Yunanlar resmen Doğu Roma İmparatorluğuna varisi ilan ederek tutbika başlamıştır. Yunan Ortodoks Kilisesinin liderleri bu millî politikanın hazırlayıcısı ve yürütücüsü olmakla öğünürler. Gaye mukaddesdir ve bu gayeye erişmek için tatbik edilen metodların kötülüğü tartışılmaz. Hedefe giden yolun üstünde Türkler vardır. Bu insanız Türkler ebedi düşman ilan edilmele işe başlanır. Avrupa'nın Hasta Adamı Türkiye'nin kuvvetli düşmanı Rusya et. büyük destekler. Batı'dan da din istemarı yolu ile destek sağlanır. Halk çopukluktan kalpleri Türk düşmanlığı ile zehirlenerek yetiştirilir. Türkiye'de Türk vatandaş olarak yaşayan Yunan Ortodoks halkın da böylece düşman yetiştirilmesi için Türk İcaresinin din ve eğitimde sağlanmış olduğu hürriyetten istifade edilir. Hazırlığın manevi bölümü böylece tamamlandıktan sonra iş kolaydır. Türklerin elindeki topraklarda yaşayan azınlık Yunanlar yavaş yavaş bir bölgeye yaklaşarak doğrudan Yunanistan'dan göçmen gönderilerek ve bölgenin Türk sivilillerini çete baskınları ile yavaş ve cinayet göstermeden katletmeye bağlamak suretiyle o toprak parçasında çoğunluk elde etmek için zamanın Osmanlı İdaresinin kudret saafı da pek sınırlıdır. Bu plan özellikle Anadolu adalarında ve Girit'de başarı ile uygulanmıştır. Çoğunluk elde olunduktan sonra bağışsızlık ve Yunanistan ile birleşmek artık bir gün meselesidir.

Yukarıda verdiğimiz usun vadedi bu plânın yanında, Türkiye-ye karşı savaş yolu ile daha hızlı sonuçlar elde etmek de umutlanmaz. Fakat bunun için kuvvetli müttefikler bulmak veya Türkiye'nin başkaları ile savaşta olduğu zamanı kollamak şarttır. Ne olursa olsun Yunan kahramanları millî rüyalarını gerçek yapacaklarına

Ek-8-8: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLIYET ARŞİVİ

- 9 -
inanırlar. Doğu Roma İmparatorluğunu İhya etme gayelerine doğru yürümeye devam ederler. Karalları vellahtlarına Constantin adını boğuna mı? koyarlar. Hedef Constantinopolis'dir. Birinci Dünya Savaşının sonunda da bu Yunan rüyasının gerçekleştirilmesi kal pa- ya kalmıştı. Ne güzel; boydan boya işgal edilmiş, silahları alınmış, orduları dağıtılmış Türkiye'ye Yunan Ordusu kahtanence saldırıyordu. Anadolu'daki Yunan azınlığı bayram yapıyor. Yunan askerleri çoğunluk kazanmak üzere İzmir'de Türk sivilillerinin sayısını azaltmaya çalışıyor. Dekorun eksik kalmaması için kider sürgündeki Constantin'in yeniden kiral olmasına da imkân verdi. Artık Yunan Ordusu bağlarında çekirdekten yetişme asker karalları Batı Anadolu'nun işgalini tamamlayırken Atina'da çoğat kalabalıklar "Constantin to Constantinopolis" diye haykırıyordu. Bu mutlu hava içinde bile soğuk kanlılığını kaybetmeyen Yunan Ordusu son engeli emek için yeni kurulmuş Millî Türk Hükümetinin Başkenti Ankara'ya hıganla yürümüşü... Fakat temiz inançları politik hırslarla köreltilmiş bu ruhsuz kalabalık büyük sayı ve silah üstünlüğüne rağmen yenilmeye mahkûmdu. Nitekim sonunda, Eylül 1922, Yunan Ordusu masum sivililleri katletme günahlarının ağır cezasını çekerek panik halinde Anadolu'yu terk etti. Ne yanık ki, hak etmiş oldukları bu şeman onları uyandırmaya yetmedi. Kaçırıkları bu büyük fırsatın sorumluluğunu generalilerine yüklediler; hepsi iki günlük bir mahkeme sonunda idam edildi.

Yunan millî şuarı böylesine zehirliymiş ki... Politikacıları, erişilmesi ne kadar güç de olsa Constantinopolis hülyası ile bu topluluğu morfinlenekten vaz geçemediler. 12 Mart 1964 günü cenaze töreni yapılan eski Kral Paul'un yerine geçen yeni Kralın 13'üncü Constantin olarak ilan edilebilmesi (Bak: Newweek, haftalık Amerikan dergisi, 16 Mart 1964) epey dicket çekicidir. Yunan Kralının numarası İstanbul'u başkent seçen Roma İmparatoru Büyük Constantin'den itibaren başlatılmak istemiştir. Yunan millî politikasının hala aynı zehirli beslenmekte olduğunu son Kıbrıs olayları da açıkça göstermiştir. Politik maktatlarla yıldırım için de olsa bir topluluğu kütile

Ek-8-9: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SİYASİ İŞLER BAKANLIĞI

- 10 -

halinde imhaya kalkışabilmek, kadınları, ihtiyarları, hastaları yurtdışına göçürme beklere varınca kadar çocukları soğuk kanlı öldürülebilmek canavar ruhlu bile olsalar adı katillerin eseri olmasın. Bu soğuk kanlı katiller ister üniformalı Kıbrıslı Yunan polisi, ister Yunan birliğinin subayı veya askeri, isterse üniformasız polis yardımcısı olsunlar çocuklukta itibaren bu makasla yetiştirilmiş olmasalar o insanı döndürün cinayetleri işleyemezlerdi. Bu Yunan güvenlik kuvveti mensuplarının ruhları (alesi, okulu, kilisesi el ele çalışmak suretiyle) dikkatle şehrilenmiş olmasa vahşette bu başarıya erişilemezdi.

Yunan Politikasının Anadolu İçin Son Mesajlığı :

İşte bu guarsuzca saldırgan Yunan politikasının kurmasa ve ısrarla tabiki sayesinde Kıbrıs'da, 19'uncu yüzyılın ortasındaki 40 bin kişilik Yunanca konuşan azınlık Yunan göçleriyle yşe yıl içinde on katına çıkıvermişti. (Bak: Encyclopedia Americana, 1893, Vol. 4, page 94). Yunanistan'ın kendi nüfus artış tempusu on yılda yüzde onduru 1951 Sayımı sonucu 7.632.801 1961 Sayımı sonucu 8.357.526 Demek ki, Yunanlar Kıbrıs'da aravatanlarında olduğundan dört kat daha hızlı çoğalmışlardır. Tabii, Yunan plânının bu çoğalmak elde etmek safhasında İngiliz Stübrge İdaresinin maddî ve manevî desteği büyük olmuştur. Yunanların gönlünü kasamak için Rualarla ypaggelediği yarışmanın yşkânlığı ile böylece Kıbrıs'ı çalın Yunan kalabalığının avucuna teslim eden İngiliz'ler sonradan pişman oldular; ama iş işten geçmişti, artık. Yunanistan Rus ve Yunan kuşatması altında ki Türkiye'nin açık kalabilmiş son deniz ulaştırma yolunu kesen Kıbrıs adasına ol koyma hakkını ilân etmişti, bile. Yine Atina'dan gönderilen gerillacı subayların idaresinde bir terör organizasyonu kurulur. İdare ebeif düşman Türk'lerin elinde değildir, akeine Rualar kadar kuvvetli Yunan dostu İngilizlerin elindedir. Fakat plânı başından beri desteklediği halde, madem ki dönem İngiliz tam meyve alınacağı sırada bu müzakereyi yapmayı; onlar da dersini almışlardır. Onlar da Ortodoks Yunan Kilisesinin ve Avrupa Büyük Devletlerinin ortak eseri olan modern Yunan milliyetçiliğinin ölçü tanınmaz azıyetlerini bizzat

Ek-8-10: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SİYASİ İŞLER BAKANLIĞI

- 11 -

tadmalıdır. Açıkça ilân olunarak İngiliz askeri, sivil kahraman Yunan'lar tarafından arkadan vurularak yok edilir. Hükümet temsilcileri, binaları bombalanır. Hükümet görevlisi Kıbrıslılar, Türk veya Yunan olsun, haindirler, terör yaratmak için insafsızca yok edilirler.

Yunan ve Rus genel kurmayları gayet iyi bilirler ki Kıbrıs ile Türkiye'nin kuşatılması tamamlandıktan sonra bir komünist aşığına karşı Türkiye üzerinde başarılı bir savunma savaşı verebilmek Batı Dünyası için çok güçtür. Amerika'nın Türkiye uğruna nükleer bir savaşı göze alabileceği kadar fedakâr olacağını düşünmek ise abestir. İşte o zaman 1948'de U.S.A. Kara Ordusu Genel Kurmay Başkanı Omar N. Bradley'in " Türkiye Batı Dünyası savunma hattının dışındadır" beyanı gerçek anlamını kazanacaktır. Türk Ordusu'nun da Avrupa Türkiye'ni ve ülkenin kalbi ve göz beğeli İstanbul'u savunabilmesi hemen hemen imkânsızdır.

Ö z u m u n o t u s m i l y o n T ü r k d o s t u n u y a n l ı ş s e ç m e n i n v e y a e r t e k k e d o s t l u k g ö s t e r m i ş o l m a n ı n c e z a s ı n ı g e ç e k e c t i r . Y a d a T ü r k i y e b u k a b u s u g ö r m e d e n d a l ı n ı ş d o s t l u k u y k u s u n d a n u y a n ı v e r e c e c t i r .

Yabancı Gazetilerle Christmas Haftasındaki Yunan Kuşatması :

Makarios'un başkanlığında yabancı gazetecilere ölüm tehdidi ilâ yasad edilen Türk kesimine, İngiliz birlikleri geldikten sonra bile girebilen gazetecilerin sayısı çok değildir. İşte, Kıbrıs Yunan hükümet başları tarafından dikkatle plânlandığı ve insanlıktan usak milliyetçi (üniformalı veya üniformasız) haydutlara tabikine geçildiği artık kendileri tarafından da remen "asi Türklerin ezilmesi" adı ile açıklanan kütle katliamının adı "Christmas" hikâyesidir :

1. The Daily Express of December 28, 1963, reported by Rene Mac Cell and Daniel Mc Geachie)
2. (The London Daily Telegraph of January 14, 1964) The Question of Cyprus, Annex 18
3. (Christian Science Monitor of March 5, 1964) Kıbrıs'da Yunan

Ek-8-11: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SİYASİ İŞLER BAKANLIĞI

- 12 -

ki tilanı yüzünden tarlasını, evini, hergeyini bırakarak Başkent-i: Türk kesimine ezilen Türklerin sayısını ilân eden Kızılcbaç başkanının demecini vermektedir : "Sir Patrick Bonison, Chairman of the British Red Cross and St John Relief Commission of Cyprus said that 16,000 Turks are listed as refugees."

Hür Dünya Basınına Hayret Verici Tutumu :

Hür dünya basını genel olarak inanılmayacak kadar kuvvetli bir basının etkisi altında imişçesine Kıbrıs haberlerini yvarlak sloganlar ve yvarlak rakamların gisi olarak yayınlamakta ısrar etmiştir. Bu şekil bakımından tarafsızlık meyli gibi görünmekte ise de aslında inanılmayacak cinayetleri işlemekte olan tarafın korkuk surette tutulması demektir. Halk zaten 20'inci Yüzyılın ikinci yarısında ve hele başlarında dini bir l derin bulunduğu bir topluluğun görevli emniyet kuvvetlerince böylelerine cinayetler işlendiğine kolay kolay inanamak istemeyecektir. Buna rağmen basının, (dini takvânın ve dış politika görüşmelerinin en uygun günlerini kollayarak Türklerin kendilerini savunma imkânlarının en zayıf olduğu köyleri seçerek, askeri yâğınklar yaparak, buldozer tanklarını uzaklardan o noktaya getirerek, barış kuvvetlerinin gelebileceği yolları barikatlar ile keserek muhasaraya bağladıktan sonra) bir Türk kişiyi yok etmek üzere yapılan yeni bir Yunan taarruzunu "Yunan Kıbrıslılar ile Türk Kıbrıslılar arasında gene çarpışma başladı" sloganı ile verisi ve çarpışma sonucunda köyün halkından 10 sivil Türk, saldıran Yunanlardan bir görevli oluşu ise "büyük kanlı çarpışmada gene 11 Kıbrıslı öldü" diye bildirisi elbette yalan yayın değildir, fakat insellik, adalet ve insaf duygularına karşı işlenmiş ve hala işlenmekte olan cinayetlerdir. Türkleri (Anayasa ile tanıdığı veto haklarını kullanarak Yunan emellerine engel oldu diye) kütle halinde imha etmeye kararlı olduğunu Dünya'ya açıklamak ve istediği anda imhaya başlamak, istediği anda durmak ihtiyacı olan inanılmaz cür'eti Kıbrıs hükümetinin Yunan parçası nereden temin etmektedir? Bu cesareti Makarios'a ne E. spef'in notaları, ne kahraman

Ek-8-12: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SİYASİ İŞLER BAKANLIĞI

- 13 -

Yunan ordusunun verdiği gözdağları, ne Evk'lerden, Mısır'dan, Yunanistan'dan yağış olan havanlar, busukalar, sakineli tüfekler ne kendi eserleri buldozer tanklar, ne de (45 yıl önce dünya savaşı galpleri tarafından işgal altına alınmış, orduları dsızılmış müdafaalessiz Türkiye'ye yönelmiş meşhur Yunan taarruzunu Ankara emirlerinden Atatürk'le birlikte çevirip panik halinde denize sürdükten sonra askerlikten ayrılarak barış masasına oturan) 41 yıldır Türkiye'yi barış içinde yaşatan bir numaralı Türk Devlet adamı Başbakan İnönü'nün sonus iyi niyeti ve tükenmek bilmiyen sabrı vermektedir. Bu inanılmaz kanlı cür'eti meşru Yunan Çeçileri asil, Batı Basınına sağlanmış olduğu bu deşapetli desteklenmektedir.

Batı basınına bu tutumudur ki, Makarios'un cür'etini her gün biraz daha arttırmasına ve çirkin Yunan politik emelleri uğruna, Türkün 900 yıllık ana yurdu Anadolu'nun bir adasında yasa-makta olan mütevası Türk halkının Dünya'nın göçleri önünde (Anayasının, Birleşmiş Milletlerin ve Garantör Devletlerin kuvvetlerinin güllük himayesi altında) insafsızcasına kötledilmesine imkân vermiş ve vermektedir. 30 Milyon Türkün yanı başında üç aydır oynamasına izin verilen ve hergeyiyle müellifinin Yunanistan olduğuna şüphe bırakmayan bu trajedi Türk Ulusunu uyandırmıştır. Türk Hükümetlerinin başarılı telkinleriyle Türk - Yunan dostluğuna kandırılmış genç kuşaklar artık (100 yıldır her farasatta, çoğmluk kasamak için sivil Türkleri canavara öldürmüş olan) Yunanlıların hala o aşâğılık düşman Yunan olduğunu öğrenmiştir. Batı basınına bu tutumdur ki, etkisi altında kalan ve kalıya da mecur olan Hükümetlerini enerjik davranmaktan alıkoymuştur. Böylece Birleşmiş Milletleri (Anayasası gereğince iki ayrı topluluğun ayrı ayrı verdiği reylerle kurulmuş) bir Hükümetin Yunan parçasını meşru kabul etmeye kadar sürüklemiştir. Hatta, bu topluluklardan birisi tarafından seçilmiş Başkanın öbür topluluğun kütle halinde imha etmek için bu Birleşmiş Milletlerden yardım istemesi tabii hale gelmiştir. Aslında Makarios'un korkuk çekilde sıahlandırılması 30.000 kişilik meşru çet ordusunun Türkleri imha ederken Birleşmiş Milletler

Ek-8-13: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 14 -

(Rüsumun yardımına ihtiyacı olduğumuzu düşünmek abestir. Makarios'un halletmeye çalıştığı mesele, (küçüklerini basit silahlarla da olsa ölüncüye kadar savunmaya azimli) Türklerin bir Yunan atığı karşısında en az saatler süreceğ dayanamazı sırasında Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yetişip ateş kestirmek için müdahale edip etmemesi meselesi bile değildir; ancak böyle bir müdahale karşısında mağru Yunan çete kuvvetleri aldırılmaz mukaddes hak bildikleri "asi halkı yok etme işine" devam edince Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin de İngiliz kuvvetlerinin üç üyün her faciası da tekrar etmiş oldukları gibi) ateş hakkını kullanmadan seyirci kalmamızı sağlamak mecbusidir.

Batı Buzasının, inanılmayacak şekilde soğuk kanlı ve canavarca tarassuz eden taraf ile, dört yanından sarılmış köyünde "bu kocak Dünya insanlık hepten ölmeye ya, belki bir yardama gelen bulunur" diyerek son bir ümit, havan toplarının salın ateşi altında dua ederek beklenen anası, karısı, çocukları için çekinmeden gözünü kabhe kurbanlara karşı veren erkeklerin yaptığı çarpışmaları "Yunanlarla Türkler gene çarpışmaya başladı" diye (insanı donduran bir kayıtsızlıkla) yayınlayabilmesi nasıl izah olunsun? Niçin Batı Basını halkoyunda, bu inanılmaz cinayetleri işleyen tarafın aleyhinde bir hava emesini önlemek istemektedir? Değilsen, bu Basın masal, kütle halinde insanları yok etmeyi basit bir politik strateji hamlesi kabul edebilen mesalsiz bir topluluğun haris emellerinin hizmetindeki bir oyuncak durumuna düşebilmektedir. Sebepleri şöyle toparlayabiliriz:

(1) Yunanlar hangi melekete geçmiş olsanlar korkunç milliyetçiliklerini de birlikte götürmüşlerdir. Ayrıca, kurdukları cemiyetler ve Kiliseleri sayesinde bağlarını korurlar. Ancak aralarında evlenirler. Açık açık, Yunanistan Kıralı'nın bütün Dünya Yunanlarının Kıralı olduğuna inanırlar. Böylece o ülkede Yunan emelleri için çalışan kalabalık bir ajan grubu ortaya çıkmıştır.

(2) Gazetelerin bu konudaki tutumuna hakim olabilmek için lider mevkileri ele geçirmeye lüzum bile yoktur. Sorumlular elbette görevlendirme yaparken sorumlularının bilgi ve ilgilerini

Ek-8-14: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 15 -

gözünde bulunduracaktır. Böylelikle Atina, Kıbrıs ve Yunan emelleriyle ilgili bütün yerlerdeki, (bunların başında İstanbul gelirse), muhabirler Yunan veya Yunan asıllı oluversenler Haber ajansı ve gazetelerin bu bölgeyle ilgili bölümleri Yunan asıllı milliyetçilerin idaresinde olacaktır. Artık gazetelerin, dergilerin, radyoların ve televizyonların ilgili yayınlarının Yunan emellerinin emrinde çalışmaması mümkün müdür? (3) Üstelik, insan akıl ve vicdanın kabul edemeyeceği derecede dehşet ve hayret verici olayların halkoyuna intikalini önlemek öyle kolaydır ki. Gerçekten, inanılmaz cinayetleri işleyen insanızlar en büyük desteği iste bu "inanılmaz" sıfatından almaktadırlar. Basın soruşturularının da halkoyunun kendisi gibi inanılmaz olaylara inanabilmesi çok güç olduğundan, gizli kanallardan çıkan gerçek haberlere ve yayınlanmayan stokların ayaklarına dolanması yüzünden ortaya çıkan bütün açık işaretlere, delillere rağmen basit insanın sinisi ve plânlı gayretleriyle Basının gerçek sorumlularını, dolayısıyla da halkoyunu uyutması mümkün olmaktadır.

Bu arada (yüzyıllardır temis dini inançları istisnasız etmede hünerini her fırsatta ispat etmiş olan) Yunan millî politikasının Hıristiyan Batı Dünyasında yani bir heşşilar zihniyeti uyandırmaya çabasında olduğu da gizlenemez. Politik emelleri uğruna halk kütüphanelerini imha etmek için "Christmas" haftasını seçecek kadar dinisiz, köylülerin ortasında büyücek binaların içinde ve arasında yaşam kurulanlardan korunmaya çalışan kadın, çocuk, ihtiyaç bütün halkı havan topları ateşleriyle imha edecek kadar kararlı ve üst eğitilmiş mağru çete kuvvetlerine (Başkan Makarios'un adına benzeterek) "Mukaddes Tuğay" adını verecek kadar dindar bu kütle imdi bir Fankala hareketi hasırlanmaktadır. Başta bütün gerçek Hıristiyanlar olmak üzere Bütün Dünya'nın, (canavarlıklarına yanlış yerde destek armaya kalkışın) bu Allah'sız politikacıların yücelerine hak ettikleri şamarı indirmekte biraz yavaş davranmış olmasınlar ağır günah ve sorumluluğuna, sadece Basına yüklemek belki haksızlık olacaktır.

Ek-8-15: Kıbrıs Raporu

Türkiye'nin Tutumu :

Batı Dünyası halkoyu Kıbrıs trajedisinin iyidüsünü öğrenmekten alıkonulunca, olayları yakından izleyen anavatan Türklerin ve Türk Hükümetinin göstermiş ve göstermekte olduğu büyük ilgiyi anlamakta da bir güçlüğü uğramıştır. Kıbrıs Hükümetinin Türk yarısına katılan kurşunundaki haklı acele yardım dileğine, Türkiye önce, Ada'ya İngiliz Barış Kuvvetlerinin gönderilmesini sağlamak suretiyle karşılansın. Durumun gittikçe kötüleşmesine, her gün biraz daha saldırganlığı arttıran Yunan polis ve çetelerinin karşısında İngiliz Barış Kuvvetlerinin bir şey beceremeyişine rağmen Türkiye hakkı olan müdahaleyi geciktirmek yolu ile milletler arası bir çözümler tercih ettiğini göstermiştir. Ada'daki Türk Birliği de soydaşlarına reva görülen tecavüzlerin bütün dehşetine rağmen ağırbaşlılığı elden bırakmamış, sadece sessiz duruşu ile tuttuğu bölgede bir çete tecavüzü yapılmazına inkâr vermiştir. Bu son derece sabırlı (ve hatta Kıbrıslı Türklerin Anayasa ve Üçüncü anlaşma gereğince garanti altında olan can ve mal emniyetini savunmakta sadakatsizlikle bile suçlandırılabilen derecede sabırlı) Türkiye, Rus ve Yunan basını ile Batı Basınındaki beyninci kol yasafları tarafından saldırganlıkla itham edilerek istenmiştir.

Halbuki Batı Dünyasının ve dolayısıyla dünya barışının gelişmesi ve çetin kalesi genç Türkiye Cumhuriyetinin barış prensiplerine bağlılığını inkâr kalkışmak çağımızın politik tarihinde önde pek zavallı bir teşebbüstür. Kırk yıl önce Birinci Dünya Savaşının başarılı Lloyd George Liberal Parti Hükümetinin haris Yunan emelleri hesabına giriştiği savışı davranışlarını Lozan'da mahkûm ederek barışı kazanan Türkiye'yi o zaman İngiliz halkoyu da Dünya ile birlikte alkışlamıştı. Lozan görüşmelerindeki Türk delegesi İsmet İnönü'yu barışçı Türkiye'nin başında 41 yıldır Dünya Halkoyu yakından izlemiş ve izlemektedir. Ne Hitlerin Kore'ye kadar uzanan Türkiye İmparatorluğu vaatleri, ne takip eden savaş tehditleri, ne de (Batı Dünyası henüz balayı havası ile uyurken) 1945 de Stalin'in vermiş olduğu iltisamlar bu barışa inanan, cesur Türkiye'yi yolumdan çevirmeyi başarabil-

Ek-8-16: Kıbrıs Raporu

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 17 -

İşte bu barış sever Türkiye'dir ki, 2700 yıldan beri Anadolu'ya hâkim olmuş devletlerin içinde (Anadolu ile Dünya arasındaki serbest deniz ulaştırma yolu tek başına tutan bu Anadolu adası) Kıbrıs'ın üzerindeki hakimiyet hakkından feragat eden ilk devlet olmuştur. Yalnız, Türkiye'nin Anadolu'nun güvenliğini teminat altına almadan bu feragati yapmış olduğunu düşünmek zordur. Gerçekten Türkiye, (plânlı güç yolu ile Adada çoğunluğu ele geçirmiş bulunan) Yunanların plânlı feryatlarını kesmek için Kıbrıs'da yaşayan halka Anadolu'da yaşayan halktan ayrı olarak verilecek bir selfdeterminasyon hakkını, ancak bu hakkın Ada Türkleriyle, Adanın Yunanca konuşan halkı tarafından ayrı ayrı kullanılması şartıyla kabul etmiştir. Böylece Anadolu'nun geleceği Kıbrıs'da yaşayan yüzyırlar bin Türkün sağlama varlığının teminatı altına girmiş oluyordu. Böylece Kıbrıs'ın haris Yunan politikasının emrinde Türkiye'nin dört yanındaki Rus ve Yunan kupaşmasını kenetlenmek amacıyla kullanılmak imkânına bir set getirmiş oluyordu. (Son trajedi sırasında Kıbrıslı Türk ailelerinin soğuk kanlı, vahşi Yunan saldırganlarına öylesine insafsızca hedef tutulmasının asıl sebebi işte budur.) Fakat Türkiye Yunan c'ir'etkârlığı, Batı Basınındaki Yunan beşinci kolunun kudreti, Amerika'nın Türk dostluğunun mahiyeti ve bir kütle katliama karşısında Dünya'nın göstermesi gereken tepki hakkında yaptığı tahminlerde aldandı. Bütün bunlara rağmen sonuna kadar sabretmekle Türkiye, (Kıbrıs'da Türk köylülerinin plânlı olarak nasıl birer ikişer kahramana yok edildiğini seyredip duran) Dünya'ya namert ve saldırganın kim olduğunu açıkça gösterdi.

Türk Boyunca Anadolu ve Kıbrıs :

Kıbrıs Anadolu Yarımadasının en büyük adasıdır, Yarımadasının güney illerinin bir parçası ve ileri karakolu durumundadır. Kıbrıs Anadolu ile Dünya arasındaki serbest deniz ulaştırma yolunu tek başına tutar. İşte bunun içindir ki bütün tarih boyunca Anadolu'ya hâkim olan ulus arkasından Kıbrıs'a da sahip olmak sorumluluğunu duymuştur. Gerçekten, Kıbrıs'ın çağımızdan 27 yıl geriye uzanan siyasi tarihini dikkatle tarayalım; Döğre dışı

Ek-8-17: Kıbrıs Raporu

BEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- 18 -

olağan üstü kuvvetlerin etkideği 13, 14 ve 15 inci Yüzyılları kaplayan devre bir yana Kıbrıs'ın kaderinin Anadolu'nunkinden ayrılmadığını görürüz. İlk iki yüzyıllık Fenike ve ikinci yarısında ona katılan Yunan site idarelerinden sonra, M.Ö.6'inci Yüzyıldan itibaren Kıbrıs sırasıyla, Anadolu'ya hakim olan İran, Makedonya (İskender), Roma, Doğu Roma, Arap ve gene Doğu Roma (Bizans) İmparatorluklarına bağlanmıştır. Hatta öyle ki, 7, 8 ve 9'uncu Yüzyıllar boyunca süren Anadolu hâkimiyeti üzerindeki Arap - Bizans çekişmesi tıpa top Kıbrıs üzerinde de kendini göstermiştir. Ancak, 11'inci Yüzyılda Anadolu Türk hâkimiyetine girer girmez, din istismarcısı Bizans'ın politik tahrikleriyle başlayan Haçlı Seferleri Bölgenin kuvvet dengesini alt üst etmiştir. Bu yüzden Anadolu'daki taze Türk hâkimiyeti sarsılmış ve 1700 yıldır ilk olarak Kıbrıs Anadolu'dan ayrılmıştır. Böylece Kıbrıs'da Anadolu'ya dayanmayan bir idare kurulmuştur; Haçlı Seferleriyle doğan bu Frank (Lusignan Kırallığı Kıbrıs'da kendi umduğundan bile uzun yaşamıştır. Çünkü, Haçlı Seferlerinden sonra da bu defa Doğu'dan gelen kuvvetler (Cengiz ve Timur akınları) Anadolu Türk hâkimiyetinin tamamlanmasını ~~geciktirmeye~~ devam etmiştir. 15'inci Yüzyıl böylece biterken Venedik veraset yoluyla Kıbrıs'a el koymuştur. Nihayet 16'inci Yüzyılın ilk yarısında Anadolu'nun tüm hâkimi olduğunu Dünya'ya ilân eden kuvvet, (50 bin şehit vererek de olsa) 1571'de Tarihin değişmez prensibi gereğince Kıbrıs'ın da hakimi olmuştur.

030	01			64	394	29
-----	----	--	--	----	-----	----

17